

Dr Magdalena Formanowicz
SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny
Wydział Psychologii,
ul. Chodakowska 19/31
03-815 Warszawa
mformanowicz@swps.edu.pl

AUTOREFERAT

Imię i nazwisko

Magdalena Formanowicz

Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

2010	Stopień naukowy doktora w dziedzinie nauk humanistycznych (z wyróżnieniem)
Instytut Psychologii, Polska Akademia Nauk
Tytuł rozprawy doktorskiej: Rola kontekstu w powstawaniu asymetrycznych ocen odległości. W poszukiwaniu wyjaśnienia asymetrii w spostrzeganiu odległości Ja-Inni.
Promotor: prof. dr hab. Jerzy Karyłowski
2007	Tytuł zawodowy magistra psychologii (z wyróżnieniem)
Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej (obecnie SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny)
Promotor: prof. dr hab. Jerzy Karyłowski

Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

2020-obecnie	Adiunktka SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny w Warszawie
2018-2020	Adiunktka Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
2018-2019	Adiunktka (Lecturer Social Psychology), Uniwersytet Surrey, Wielka Brytania
2014-2018	Post-Doc, Uniwersytet w Bernie, Szwajcaria
2013-2014	Post-Doc, Stypendium Swiss Government Excellence, Uniwersytet w Bernie, Szwajcaria
2012-2013	Post-Doc, Stypendium SCIEEX, Uniwersytet w Bernie, Szwajcaria
2010-2012	Adiunktka, SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny w Warszawie
2007-2010	Asystentka, SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny w Warszawie

Osiągnięcia naukowe

Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.).

Za swoje główne osiągnięcie naukowe uważam prace badawcze poświęcone badaniu języka jako kluczowego czynnika w kształtowaniu, wyrażaniu, przekazywaniu i podtrzymywaniu osobistych i kulturowych przekonań (Fiedler, 2008; Holtgraves i Kashima, 2008). W dwóch cyklach badań przedstawiam swój wkład w wiedzę dotyczącą znaczenia języka w rozumieniu zjawisk psychospołecznych.

Cykl A (artykuły IA.1-4) dotyczy językowych markerów sprawczości. Uwzględniam w nim pracę wprowadzającą model gramatyki społecznej (Formanowicz i in., 2017; artykuł IA.1). W modelu tym zakładam, że czasowniki (w porównaniu do przymiotników i rzeczowników) są częścią mowy, która prototypowo odnosi się do działań i przekazuje informacje o aktywności. Ze względu na to, że sprawczość, czyli jeden z podstawowych wymiarów spostrzegania społecznego również odnosi się do działania i osiągania celów (Abele i Wojciszke, 2014), postuluję, że czasowniki sprzyjają komunikowaniu sprawczości. Kategoria czasowników przekazuje zatem informacje społeczne wykraczające poza konkretną treść słowa, a poprzez takie metasemantyczne oddziaływanie wpływa na procesy psychospołeczne, co dokumentuję w artykule dotyczącym roli czasowników w efektywności komunikacji (Formanowicz i in., 2021; artykuł IA.2) oraz w odwzorowywaniu relacji międzygrupowych (Formanowicz, 2020; artykuł IA.3). Ostatni artykuł

w cyklu A dotyczy narzędzia pozwalającego na skwantyfikowanie sprawczości w różnych tekstach źródłowych (Pietraszkiewicz i in., 2019; artykuł IA.4).

Cykl B (artykuły IB.1-4) dotyczy czynników wspierających zmiany językowe, na przykładzie języka równościowego. Punktem wyjścia moich badań jest tradycja używania męskich form nazw zawodów w funkcji generycznej, czyli używania form gramatycznie męskich jako reprezentujących wszystkich ludzi niezależnie od płci. Formy te jednak nie wypełniają swojej generycznej funkcji i wywołując przede wszystkim skojarzenia z mężczyznami przyczyniają się do dyskryminacji kobiet (Stahlberg i in., 2001). Język równościowy został zaproponowany jako odpowiedź na tę asymetrię. W artykułach cyklu B (Formanowicz i in., 2013; artykuł IB.1; Formanowicz i Szczesny, 2016; artykuł IB.2; Szczesny i in., 2016; artykuł IB.3 oraz Formanowicz i in., 2015; artykuł IB.4) dokumentuję czynniki, które wspierają lub hamują wprowadzanie zmian językowych.

Cykl A – Językowe markery sprawczości

Publikacje składające się na Cykl A – wkład poszczególnych autorów został określony w punkcie I Wykazu osiągnięć naukowych, stanowiącego załącznik numer 4 do wniosku.

<u>Numer</u>	<u>Dane bibliometryczne</u>	<u>IF</u> <u>2020/2021</u>	<u>MNiSW</u> <u>2021</u>
IA.1	Formanowicz, M., Roessel, J., Maass, A., & Suitner, C. (2017). Verbs as linguistic markers of social agency. The social side of grammar. <i>European Journal of Social Psychology</i> , 47, 566-579. Doi: 10.1002/ejsp.2231	3,376	100
IA.2	Formanowicz, M., Pietraszkiewicz, A., Roessel, J., Suitner, C., Witkowska, M., & Maass, A. (2021). "Make it Happen!" Verbs as markers of agency increase message effectiveness. <i>Social Psychology</i> , 52, 75-89. Doi: 10.1027/1864-9335/a000435	2,473	140
IA.3	Formanowicz, M. (2020). Verb intergroup bias: Verbs are used more often in reference to ingroups than outgroups. <i>Social Psychological and Personality Science</i> , 11, 854-864. Doi: 10.1177/1948550619893957	4,451	100
IA.4	Pietraszkiewicz, A., Formanowicz, M., Gustafsson Sendén, M., Boyd, R. L., Sikström, S., & Szczesny, S. (2019). The big two dictionaries: Capturing agency and communion in natural language. <i>European Journal of Social Psychology</i> , 49, 871-887. Doi: 10.1002/ejsp.2561	3,376	100

Omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

WPROWADZENIE

Sprawczość to inaczej zdolność do wyznaczania celów oraz planowania i wykonywania działań zmierzających do ich osiągnięcia (Bandura, 2001). Jest to podstawowa cecha żywych organizmów (Moreno i Mossio, 2015), które dążą do zdobywania pożywienia, partnerów prokreacji oraz zapewnienia bezpieczeństwa swojemu potomstwu. Tak jak u innych zwierząt, u ludzi sprawczość pojawia się już we wczesnych stadiach rozwoju. W wieku 6 miesięcy niemowlęta zwracają uwagę na zachowania sprawcze i są zaskoczone, gdy dążenie do celu jest nieefektywne (Liu i in., 2017). Sprawczość odgrywa ważną rolę także na późniejszych etapach rozwoju, gdyż ludzie nie przestają być skupieni na osiąganiu swoich celów (Ryan i Deci, 2006). Uwewnętrznione poczucie sprawstwa przekłada się pozytywnie na funkcjonowanie człowieka, przejawiając się w wyższej samoocenie (Wojciszke i in., 2011) oraz w dobrostanie psychicznym (Helgeson, 1994). Posiadanie wysokiego poczucia sprawstwa przynosi także korzyści w postaci lepszego zdrowia fizycznego (Holden, 1991), dobrych wyników w nauce (Multon i in., 1991) i pracy (Stajkovic i Luthans, 1998). Co więcej, ludzie wykazujący się sprawczością lub spostrzegani jako sprawczy cieszą się szacunkiem innych (Wojciszke i in., 2009). Podsumowując, zarówno bycie sprawczym, jak i bycie postrzeganym jako osoba sprawcza ma na ogół pozytywną wartość dla funkcjonowania jednostki oraz tego, jak jest oceniana przez innych.

Sprawczość jest ważna nie tylko z perspektywy Ja. Na podstawowym poziomie procesów poznawczych zwracamy większą uwagę na obiekty ożywione (w porównaniu do nieożywionych; Guerrero i Calvillo, 2016), ruch biologiczny (w porównaniu do ruchu przypadkowego; Simion i in., 2008) oraz ogólnie na sygnały intencjonalności (Frith i Frith, 2010), a robimy to, ponieważ ci, którzy wykazują te właściwości, mogą sprzyjać lub przeszkadzać w osiąganiu naszych własnych celów (New i in., 2007). Badania te wskazują na adaptacyjne znaczenie uważności na sygnały dotyczące sprawczości.

Modele spostrzegania społecznego także podkreślają rolę sprawczości w funkcjonowaniu człowieka. Sprawczość wraz ze wspólnotowością, czyli nastawieniem na utrzymywanie dobrych relacji społecznych, stanowią dwa podstawowe wymiary, według których ludzie oceniają siebie (Wojciszke i in., 2011), innych (Wojciszke i in., 2009), a także grupy społeczne (Fiske i in., 2002; Koch i in., 2016). Wreszcie, na każdym z poziomów: osobistym, interpersonalnym i międzygrupowym, osiąganie celów jest uwarunkowane czynnikami środowiskowymi, społecznymi, instytucjonalnymi i kulturowymi (Ahearn, 2001). To, że indywidualne i grupowe osiąganie celów

zależy od innych ludzi i czynników kontekstowych, umieszcza sprawczość w centrum dynamiki społecznej i podkreśla znaczenie badania jej przejawów w świecie społecznym.

Ze względu na wagę sprawczości w różnych aspektach funkcjonowania społecznego nie dziwi, że informacje o sprawczości są zakodowane w języku i to na wiele sposobów. To wielokrotne kodowanie odzwierciedla ogólną tendencją do wyróżniania w polu uwagi bodźców sprawczych (Frith i Frith, 2010). W przetwarzaniu zdań priorytet nadawany jest sprawcy (agens) danego działania, na którego osobę potencjalnie powinniśmy zwracać szczególną uwagę (Bornkessel i Schlesewsky, 2006). Ta podstawowa tendencja do rozróżniania kategorii sprawcy i biorcy została zaobserwowana także na podstawie badań topologii lingwistycznych oraz pojawiających się nowych języków migowych (Rissman i Majid, 2019). Sprawczość jest także sygnalizowana w języku poprzez szyk wyrazów. Wymieniając grupy lub osoby, te bardziej sprawcze są zwykle wymieniane jako pierwsze (Hegarty i in., 2011; Kesebir, 2017). W porównaniach grupy sprawcze funkcjonują najczęściej jako standard, do którego porównywane są grupy niesprawcze (Bruckmüller i Abele, 2010). W zestawieniu nieistniejących grup, np. „Maraya różni się od *Vakuny*” lub „*Vakuna* różni się od *Marai*”, grupy wyróżnione w cytowanych przykładach kursywą, stanowiące standard porównania, zostały przez osoby badane uznane za bardziej sprawcze niż grupy, które były do nich porównywane (Bruckmüller i Abele, 2010). Uznając zarówno wagę sprawczości, jak i mnogość jej reprezentacji w języku, w swojej pracy zajęłam się językowymi markerami sprawczości i w Cyklu A przedstawiam swój wkład w tym obszarze.

MODEL GRAMATYKI SPOŁECZNEJ

W artykule “Verbs as linguistic markers of social agency. The social side of grammar”, opublikowanym w *European Journal of Social Psychology* (Formanowicz i in., 2017; artykuł IA.1), zaproponowałam rozwinięcie rozumienia sprawczości w języku, wpisujące się w perspektywę teoretyczną rozpatrywaną powyżej. Model gramatyki społecznej (social grammar model – SGM) został wyprowadzony z dwóch tradycji badawczych.

Po pierwsze, odwołam się do sprawczości jako podstawowego wymiaru spostrzegania społecznego (oprócz wspólnotowości; Abele i Wojciszke, 2007; 2014). Jak opisałam wyżej, sprawczość związana jest z działaniem ukierunkowanym na cel. Sama definicja sprawczości wskazuje zatem na dynamiczną naturę tego wymiaru, co przejawia się także w zestawie cech diagnostycznych używanych do pomiaru sprawczości, np. *aktywny*, *dynamiczny*, *wydajny*. W ramach SGM założyłam, że treść pojęcia sprawczości uzupełniają wybory syntaktyczne sprzyjające wyrażaniu dynamiki.

Po drugie, odwołam się do tradycji psycholingwistycznych, w których zajmowano się częściami mowy. Czasowniki i rzeczowniki są uważane za uniwersalne elementy składowe leksykonu i mają różne właściwości i funkcje (Hopper i Thompson, 1985). Czasowniki w przeważającej mierze odnoszą się do działań i przekazują informacje o aktywności (Vigliocco i in., 2011), natomiast rzeczowniki odnoszą się do przedmiotów lub pojęć, wywołując często skojarzenia ze stabilnością (Gelman i Heyman, 1999). Dynamika związana z czasownikami w porównaniu ze stabilnością związaną z rzeczownikami sprawia, że to czasowniki mogą w większym stopniu przenosić informacje o sprawczości.

Na wyjątkowość kategorii gramatycznej czasowników wskazują badania dotyczące roli czasowników w wywoływaniu aktywności motorycznej (Cappa i Pulvermüller, 2012). Osoby badane reagowały większą aktywnością mięśnia jarzmowego większego (*zygomaticus major*, tzw. mięśnia uśmiechu) podczas ekspozycji czasownika *uśmiechać się* niż przymiotnika *śmieszny* (Foroni i Semin, 2009). Ponadto badania neurokognitywistyczne wskazują, że przetwarzanie czasowników i rzeczowników angażuje częściowo inne systemy w mózgu (Hillis i Caramazza, 1995). Wreszcie choroby neurodegeneracyjne, związane z upośledzeniem funkcjonowania motorycznego, powiązano z deficytami w przetwarzaniu czasowników (np. Bocanegra i in., 2017). Choć debata na temat mózgowych korelatów przetwarzania kategorii gramatycznych jest złożona i daleka od rozstrzygnięcia (Vigliocco i in., 2011), nie ma większych wątpliwości, że prototypowy czasownik odnosi się do aktywności. Opierając się na tym dobrze ugruntowanym połączeniu czasownik-aktywność, uznałam, że czasowniki są również najbardziej odpowiednią kategorią gramatyczną do wyrażania społecznej sprawczości. Jest to podstawowe założenie modelu gramatyki społecznej.

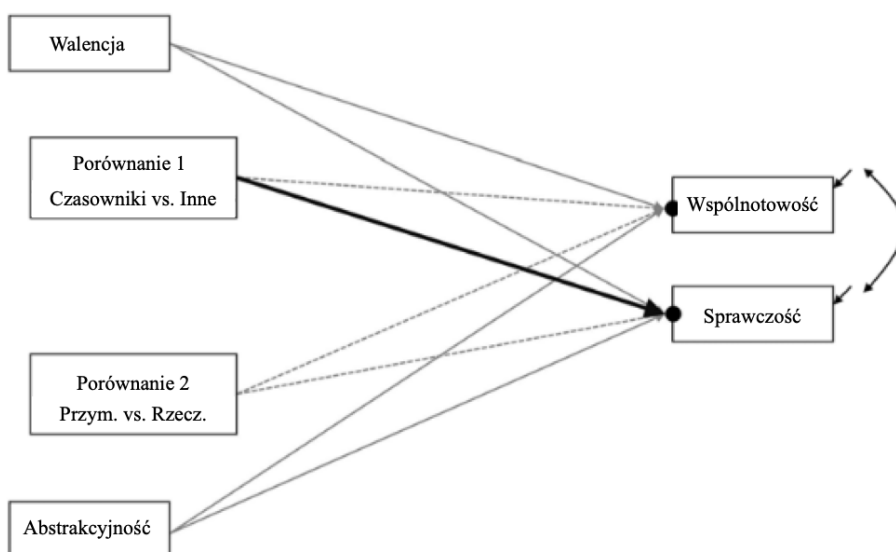
Model ten testowałam zarówno w badaniach archiwalnych, jak i eksperymentalnych (Formanowicz i in., 2017). W pierwszej kolejności, za pomocą serii archiwalnych analiz reprezentatywnych korpusów języka polskiego i niemieckiego, wykazałam związek między czasownikami a sprawczością w rzeczywistym użyciu języka. Postawiłam hipotezę, że odniesienia do grup społecznych stereotypowo kojarzonych ze sprawczością (np. mężczyźni i młodzież) częściej występują przed czasownikami niż odniesienia do grup społecznych stereotypowo określanych jako niesprawcze (np. kobiety i osoby starsze). Wyniki badań były zgodne z opisanymi założeniami.

Ponadto przeprowadziłam serię trzech eksperymentów wykorzystujących pseudosłowa, które – choć pozbawione znaczenia – łatwo było zakwalifikować do kategorii gramatycznych (np. *nefkiczyć* lub *nefkidło*). W pierwszym badaniu eksperymentalnym uczestnicy oceniali, czy pseudoczasowniki, pseudoprzymiotniki i pseudorzeczowniki przekazują znaczenie związane ze sprawczością, czy ze wspólnotowością. Ograniczeniem tego badania było to, że osoby badane mogły wybrać dla danego słowa znaczenie sprawcze albo wspólnotowe, co nie uwzględniało faktu, że sprawczość i

wspólnotowość stanowią dwa odrębne wymiary. W dwóch kolejnych badaniach zatem każde sztuczne słowo było oceniane osobno na wymiarze sprawczości i na wymiarze wspólnotowości. Ponadto badani oceniali także walencję (Suitner i Maass, 2008) oraz abstrakcyjność (Semin i Fiedler, 1988) pseudosłów. We wszystkich tych eksperymentach osoby badane jednoznacznie przypisywały wyższą sprawczość czasownikom niż innym kategoriom gramatycznym. Co więcej, efekt ten utrzymywał się także przy kontroli walencji i abstrakcyjności. Było to szczególnie istotne w przypadku abstrakcyjności, ponieważ model kategorii lingwistycznych (linguistic category model – LCM; Semin i Fiedler, 1988; rozszerzenie modelu w Carnaghi i in., 2008) zakłada, że kategorie leksykalne różnią się pod względem abstrakcyjności przekazywanych informacji. W LCM założono, że czasowniki są bardziej konkretne, a przymiotniki i rzeczowniki bardziej abstrakcyjne. W moich badaniach poszczególne kategorie leksykalne pseudosłów nie różniły się jednak oceną abstrakcyjności, co sugeruje, że kategoria leksykalna sama w sobie nie determinuje postrzegania abstrakcyjności słów przez ludzi.

W badaniach eksperymentalnych z raportowanego artykułu testowałam także związek pseudosłów ze wspólnotowością. Wspólnotowość wiąże się z posiadaniem takich cech, jak bycie przyjaznym lub miłym i jest niezbędna do tworzenia dobrych relacji z innymi ludźmi. Co ważne, pseudoczasowniki były kojarzone z oceną sprawczości, ale nie ze wspólnotowością, co wskazuje, że metasemantyczny efekt czasowników dotyczy tylko sprawczości (Formanowicz i in., 2017).

Rysunek 1 przedstawia zależności testowane w prezentowanym artykule. Podsumowując, dowody wskazują na metasemantyczne powiązanie między społecznym sprawstwem a gramatyczną kategorią czasowników, zarówno w produkcji języka, jak i w konstruowaniu znaczenia społecznego.

Rysunek 1.

Model pojęciowy testowany w artykule IA.1. Pogrubiona linia reprezentuje zakładaną (i uzyskaną) wyższą sprawczość czasowników w porównaniu do innych części mowy. Linie przerywane reprezentują zakładany (i faktyczny) brak relacji między częściami mowy na wymiarach sprawczości i wspólnotowości.

ZASTOSOWANIE MODELU GRAMATYKI SPOŁECZNEJ

Kategoria czasowników przekazuje zatem informacje społeczne wykraczające poza konkretną treść słowa, a poprzez takie metasemantyczne oddziaływanie może wpływać na procesy psychospołeczne, co dokumentuję w dwóch artykułach. Pierwszy dotyczy roli czasowników w efektywności komunikacji (Formanowicz i in., 2021; artykuł IA.2), a drugi ich roli w odwzorowywaniu relacji międzygrupowych (Formanowicz, 2020; artykuł IA.3).

Efektywność komunikacji

W artykule “«Make it Happen!»: Verbs as markers of agency increase message effectiveness”, opublikowanym w *Social Psychology* (Formanowicz i in., 2021; artykuł IA.2), testowałam możliwe zastosowanie SGM w komunikacji. Punktem wyjścia badań była obserwacja dotycząca skuteczności haseł zawierających czasowniki, np. *Yes, we can!* lub *Vote leave*, a na gruncie polskim *Pomożecie?* lub *Adoptuj pszczołę*. Biorąc pod uwagę, że czasowniki są kojarzone ze sprawczością, a uwzględnienie informacji sprawczych w komunikatach podnosi skuteczność przekazu, założyłam, że użycie czasowników w hasłach reklamowych może zwiększyć percepcję sprawczości autorów haseł, a to z kolei może się przyczynić do zwiększenia ich perswazyjności.

Ze względu na to, że ocena czasowników jako bardziej sprawczych niż inne części mowy była testowana wcześniej na słowach sztucznych (Formanowicz i in., 2017), w pierwszej kolejności należało sprawdzić, czy zależność ta utrzyma się także dla prawdziwych słów. W pierwszym badaniu prezentowanego artykułu sprawdziłam występowanie tej zależności. W tym celu wykorzystałam już istniejącą bazę 13 915 słów z języka angielskiego (Warriner i in., 2013), wśród których zidentyfikowałam 3065 słów, które można było jednoznacznie określić jako czasowniki ($N = 950$; np. *involve* lub *consolidate*) lub przymiotniki ($N = 2115$; np. *addictive* lub *additional*). Baza słów zawierała oceny walencji, pobudzenia i dominacji. Do bazy dodaliśmy także oceny konkretności słów z innego badania (Brysbaert i in., 2014). Operacjonalizacja wymiaru dominacji była reprezentatywna dla pojęcia sprawczości – osoby badane oceniały, czy każde ze słów w bazie odzwierciedla posiadanie kontroli, a sprawczość wiąże się właśnie z kontrolą własnych działań (Bandura, 2001; Abele i Wojciszke, 2014). W związku z tym, używając ocen dominacji jako zmiennej określającej sprawczość słów, sprawdziłam, czy czasowniki i przymiotniki będą wykazywały podobne właściwości w zakresie tej zmiennej. Replikując wyniki badań na słowach sztucznych (Formanowicz i in., 2017), wykazałam, że czasowniki są oceniane jako bardziej sprawcze niż przymiotniki, co więcej, relacja ta utrzymuje się także, gdy w analizie kontrolowałam poziom innych wymiarów klasyfikujących znaczenie słów, czyli walencji, pobudzenia i konkretności. To badanie stanowiło punkt wyjścia do trzech kolejnych badań eksperymentalnych,

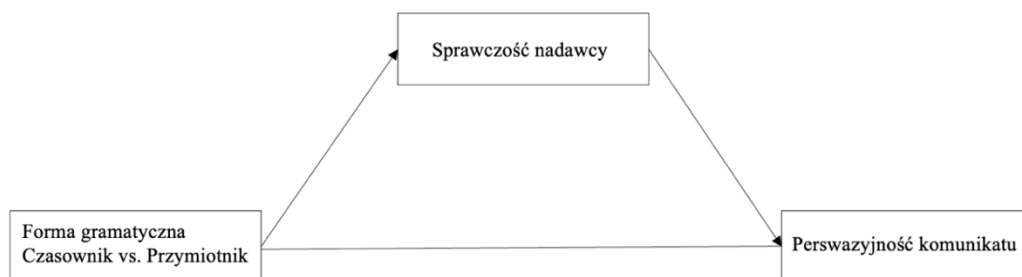
w których już bezpośrednio testowałam relację haseł zawierających czasowniki lub przymiotniki z oceną sprawczości ich autorów oraz perswazyjności ich przekazu.

Badania eksperymentalne nawiązywały do doniesień empirycznych wskazujących na związek komunikatów zawierających treści sprawcze z zachowaniami ukierunkowanymi na cel. Metaanaliza wykazała słabą, ale stabilną relację ($d = 0,35$) między używaniem słów związanych ze sprawczością i późniejszymi zachowaniami (Weingarten i in., 2016). Przykładowo uczestnicy, którym pokazywano słowa związane z działaniem, np. *zaangażuj się* lub *aktywność*, lepiej zapamiętywali tekst niż uczestnicy, którym pokazywano słowa nie związane z działaniem, np. *nieruchomy* lub *pauza* (Albarracín i in., 2008). Badania uwzględnione w metaanalizie oparte były jednak na słowach informujących o sprawczości poprzez treść, a nie poprzez kategorię gramatyczną słowa (manipulacje zawierały czasowniki, rzeczowniki i przymiotniki). W związku z tym we wszystkich eksperymentach z raportowanego artykułu zróżnicowałam treść (na sprawczą lub niesprawczą) i kategorie gramatyczne wyrażające daną treść (czasowniki lub przymiotniki). Taki zabieg pozwolił oddzielić sprawczość wyrażaną w treści od sprawczości wyrażanej poprzez części mowy, umożliwiając tym samym określenie specyficznej roli części mowy w określaniu sprawczości.

W eksperymentach sprawdzałam także, czy zakładana perswazyjność komunikatów wyrażających sprawczość lub jej brak wynika ze sprawczości przypisywanej nadawcy komunikatu. Dotychczasowe badania dotyczące związku treści komunikatów (sprawcze lub niesprawcze) z ich perswazyjnością były skoncentrowane na odniesieniach do osobistej lub grupowej sprawczości odbiorców wiadomości (Eckel i in., 2017; Whillans i in., 2017). Odwoływanie się do osobistej sprawczości odbiorców poprzez podkreślanie możliwości wyboru (Eckel i in., 2017) zwiększało skuteczność przekazu, czyli chęć angażowania się respondentów w różne działania społeczne. Wrażliwość na komunikaty odwołujące się do osobistej sprawczości była jednak szczególnie widoczna wśród osób szczególnie ceniących jednostkową sprawczość (osoby zamożne: Whillans i in., 2017). Ci mniej zamożni byli bardziej wrażliwi na komunikaty podkreślające wspólnotowość (Whillans i in., 2017). W moich badaniach postanowiłam zrezygnować z odwołań do osobistej sprawczości odbiorców komunikatów, a zamiast tego ocenić sprawczość nadawcy komunikatu. Ta zmiana jest o tyle istotna, że w przypadku angażowania się w działania proponowane przez jakąkolwiek organizację, ludzie niezależnie od statusu majątkowego chcą być skuteczni i dokonać realnej zmiany. W badaniach eksperymentalnych sprawdzałam zatem, czy komunikaty sugerujące, że nadawca komunikatu jest sprawczy i może działać zgodnie ze swoimi celami, zwiększały skuteczność przekazu. Jeśli jest ona napędzana przez postrzeganie nadawcy komunikatu jako sprawczego, to powinno to nastąpić w dużej mierze niezależnie od własnej pozycji społecznej uczestnika. Aby zweryfikować hipotezę, że mniej zamożni uczestnicy badań we wcześniejszych

badaniach odpowiadali na komunikaty wspólnotowe, komunikaty sprawcze zestawiałam właśnie z komunikatami dotyczącymi wspólnotowości, dodatkowo uwzględniłam także zarobki uczestników badania.

W dwóch pierwszych eksperymentach proponowanej serii manipulowano treścią przekazu (sprawczy lub wspólnotowy) i formą gramatyczną przekazu (czasowniki lub przymiotniki). Badani oceniali zatem cztery kampanie społeczne organizacji pozarządowych reklamujących się następującymi sloganami: *We act* lub *We're active* w wersji sprawczej oraz *We help* lub *We are helpful* w wersji wspólnotowej. Badani oceniali sprawczość i wspólnotowość nadawcy komunikatu oraz perswazyjność samego komunikatu. W obu badaniach widoczny był efekt treści, wskazujący, że nadawcy komunikatów sprawczych byli oceniani jako bardziej sprawczy niż nadawcy komunikatów wspólnotowych, a nadawcy komunikatów wspólnotowych jako bardziej wspólnotowi od nadawców komunikatów sprawczych. W pierwszym badaniu eksperymentalnym treści sprawcze były uznane także za bardziej perswazyjne, zależność ta jednak nie powtórzyła się w drugim badaniu eksperymentalnym. Przede wszystkim jednak, zgodnie z założeniami, w obu badaniach istotna okazała się rola kategorii gramatycznych, w tym sensie, że nadawcy komunikatów czasownikowych (niezależnie od treści) byli uznani za bardziej sprawczych, a same komunikaty za bardziej perswazyjne. Ponadto efekt wpływu czasowników (w porównaniu do przymiotników) na perswazyjność był zapośredniczony przez sprawczość przypisywaną nadawcy, relację tę prezentuje Rysunek 2.

Rysunek 2.
Model mediacyjny
testowany w
artykule IA.2.

W ostatnim badaniu z prezentowanej serii zmieniałam bodźce badawcze oraz kontekst prowadzonego badania z organizacji pozarządowych na organizację biznesową. Podobnie jak w poprzednich eksperymentach, treść komunikatów miała znaczenie dla oceny nadawcy. Firmy przedstawiające swoje podejście do rozwiązywania problemów w sposób sprawczy, np. *analyze and diagnose* lub *analytical and diagnostic*, były oceniane jako bardziej sprawcze i mniej wspólnotowe

niż firmy określające swoje podejście w sposób wspólnotowy, np. *cooperate* lub *cooperative*. Tym razem forma gramatyczna nie miała znaczenia w ocenie sprawczości lub wspólnotowości nadawców, była natomiast jedynym istotnym predyktorem oceny perswazyjności komunikatu. W żadnym z prezentowanych badań zarobki osób badanych nie pozostawały w związku z ich odpowiedzią na komunikaty.

Podsumowując, we wszystkich prezentowanych eksperymentach formy czasownikowe komunikatów były uznawane za bardziej perswazyjne niż formy przymiotnikowe. Co więcej, w żadnym z tych badań wskazówki gramatyczne nie wchodziły w interakcję z manipulacjami treściowymi, co wskazuje na niezależną rolę gramatyki w oddziaływaniu na skuteczność przekazu. Jest to istotne, bo o ile semantyczne właściwości komunikacji były celem wielu badań i przyciągnęły wiele uwagi, o tyle rola gramatycznych aspektów perswazyjności komunikatów dopiero zaczyna być uwzględniana w głównym nurcie naukowym psychologii (Formanowicz i in., 2017; Idan i in., 2018; Rhodes i in., 2019). Treść wiadomości jest oczywistym sygnałem, podczas gdy jej forma jest subtelną wskazówką językową, a rola czasowników może w dużej mierze pozostać niezauważona i wymykać się świadomemu przetwarzaniu. Jest to potencjalnie istotne, ponieważ jawnie wyrażana sprawczość (np. wskazywana poprzez treść) była powiązana z wyższym oporem w próbach perswazji (Roubroeks i in., 2011). Wiedza o subtelnej roli czasowników w zwiększaniu perswazyjności komunikatów może być zatem wykorzystywana zarówno jako narzędzie wpływu społecznego, jak i inokulacji przed takim wpływem.

Językowe aspekty relacji międzygrupowych

W artykule “Verb intergroup bias: Verbs are used more often in reference to ingroups than to outgroups”, opublikowanym w *Social Psychological and Personality Science* (Formanowicz 2020; artykuł IA.3), sprawdzałam inne zastosowanie modelu gramatyki społecznej, odnoszące się do reprezentowania relacji międzygrupowych. Badania te opierały się na założeniu, że podstawowa tendencja do odróżniania grupy własnej od grupy obcej (Tajfel, 1982) przejawia się także w języku (Giles, 1978). Zakładając zatem, że sprawczość jest ważnym wymiarem ewaluacji grup społecznych (Koch i in., 2016), jej znaczenie w domenie międzygrupowej może przejawiać się w języku, który ma fundamentalne znaczenie w tworzeniu i utrzymywaniu uprzedzeń społecznych (Maass i in., 2014) i wpływa na relacje międzygrupowe (Idan i in., 2018). Biorąc pod uwagę, że sprawczość w szczególnym stopniu przypisywana jest grupie własnej (Fiske i in., 2002), zaproponowałam, że czasowniki jako markery sprawczości będą w większym stopniu reprezentowały odniesienia do grupy własnej niż obcej.

Badania przedstawione w prezentowanym artykule bezpośrednio nawiązują do międzygrupowej asymetrii językowej (linguistic intergroup bias – LIB; Maass i in., 1989). W tym modelu po raz pierwszy zaprezentowano odmienne używanie kategorii językowych w odniesieniu do grupy własnej i obcej. LIB opiera się na wspomnianym wyżej modelu kategorii lingwistycznych (Semin i Fiedler, 1988; Carnaghi i in., 2008), różnicującym kategorie lingwistyczne czasowników, przymiotników i rzeczowników ze względu na abstrakcyjność przekazywanych informacji. Model ten wyróżnia trzy typy czasowników. Za najbardziej konkretne uznano czasowniki opisowe, które zazwyczaj dotyczą jednoznacznie zdefiniowanych działań, których wyobrażenie będzie spójne u różnych osób (np. czasownik *kopnąć* zawsze dotyczy działania uwzględniającego ruch nogi). Czasowniki interpretacyjne reprezentują szerszą klasę zachowań – przykładowo czasownik *skrzywdzić* można interpretować na różne sposoby i niemożliwe jest przypisanie mu jednego zachowania reprezentującego kategorię krzywdzenia. Czasowniki stanu opisują stany psychiczne i w związku z tym w jeszcze mniejszym stopniu można je powiązać z konkretnym zachowaniem – np. *nienawidzić*. Najbardziej abstrakcyjnymi kategoriami lingwistycznym są przymiotniki – np. *agresywny* – oraz rzeczowniki – np. *zbrodniarz*. Te dwie ostatnie kategorie służą do wyrażania sądów o charakterze ogólnym, odnoszących się do trwałych dyspozycji osoby (Carnaghi i in., 2008; Gelman i Heyman, 1999).

Zgodnie z LIB, relacje międzygrupowe wyrażane są jako połączenie abstrakcyjności i walencji. Ze względu na to, że grupa własna jest zazwyczaj faworyzowana, ludzie dają temu wyraz w języku, wyrażając pozytywne cechy grupy własnej w sposób abstrakcyjny (podkreślający stabilność pozytywnych cech). Negatywne określenia dotyczące grupy własnej są natomiast wyrażane w sposób konkretny, podkreślający ich incydentalność. Według tej samej logiki grupa obca jest opisywana zazwyczaj w sposób abstrakcyjny, gdy dotyczy to kwestii negatywnych, a w sposób konkretny, gdy dotyczy to kwestii pozytywnych (Maass i in., 1995; 1996).

Walencja i abstrakcyjność nie są jednak jedynymi wymiarami, które mogą być istotne dla relacji międzygrupowych – grupy podlegają również ocenie na podstawie ich sprawczości i wspólnotowości (Abele i Wojciszke 2014), określanych również jako kompetencja i ciepło w modelu treści stereotypów (Fiske i in., 2002). Chociaż oba wymiary odgrywają kluczową rolę w społecznej percepcji grup (Fiske i in., 2002), w moich badaniach skupiałam się wyłącznie na sprawczości z dwóch powodów. Po pierwsze, sprawczość jest niewątpliwie ważna dla ewaluacji grup społecznych (Koch i in., 2016) i różnicuje grupę własną od obcej (Fiske i in., 2002). Sprawczość jest także ściśle związana z postrzeganiem człowieczeństwa (Formanowicz i in., 2018), szacunku (Wojciszke i in., 2009) oraz statusu grup (Fiske i in., 2002), a wszystkie te wymiary odgrywają fundamentalną rolę w definiowaniu relacji międzygrupowych.

Po drugie, zidentyfikowano już kilka sposobów, w których językowe odniesienia do sprawczości są istotne w relacjach międzygrupowych, wskazując tym samym, że jest to prawdopodobne również dla form gramatycznych. Jak wspomniałam, grupy sprawcze są wymieniane zazwyczaj przed grupami niesprawczymi (Kesebir, 2017), służą jako standard porównań (Bruckmüller i Abele, 2010). Tendencja do dehumanizowania grup niesprawczych (Formanowicz i in., 2018) także jest manifestowana w języku (Tipler i Ruscher, 2014; Mendelsohn i in., 2020). Jak już wykazałam wcześniej (Formanowicz i in., 2017), grupy sprawcze są częściej opisywane za pomocą czasowników niż grupy niesprawcze.

Aby sprawdzić, czy czasowniki są używane w odniesieniu do grupy własnej częściej niż do grupy obcej, zastosowałam szeroko zakrojoną analizę licznych źródeł tekstowych (Michel i in., 2011). Co ważne, wyniki takich tekstowych analiz archiwalnych są wysoce zbieżne z wynikami eksperymentów badających te same zjawiska, co pokazałam wcześniej także we własnych badaniach (Formanowicz i in., 2017).

Wychodząc z założenia, że czasowniki są nośnikami sprawczości w języku oraz że analiza dużych danych tekstowych pozwala na znalezienie istotnych trendów kulturowych, postawiłam hipotezę, że grupa własna, zazwyczaj określana w sposób sprawczy (Fiske i in., 2002), będzie częściej kojarzona ze sprawczością (reprezentowaną przez czasowniki) niż grupa obca. W badaniach 1 i 2 zbadalam tę hipotezę, odnosząc się do niespecyficznych bodźców określających grupy własną i obcą (określenia *my*, *oni*). W badaniu 1 uwzględniłam 17 różnych korpusów języka angielskiego obejmujących źródła oficjalne, na przykład wypowiedzi polityków lub orzeczenia sądów, jak i źródła nieoficjalne obejmujące fora internetowe. Liczba słów we wszystkich uwzględnionych korpusach obejmowała ponad 200 miliardów słów. W badaniu 2 posłużyłam się korpusem języka angielskiego zawierającego teksty z 20 krajów, w których jest to język wiodący lub urzędowy. W badaniu 3 skupiłam się na korpusie amerykańskim, a celem badania było porównanie, w jakim stopniu odniesienia do Amerykanów (w korpusie amerykańskim stanowiących grupę własną) będą w wyższym stopniu współwystępowały z czasownikami w porównaniu do różnych grup narodowościowych (Kanadyjczyków, Niemców, Hindusów, Izraelczyków, Meksykanów, Egipcjan, Kubańczyków, Rosjan, Palestyńczyków, Syryjczyków, Afgańczyków i Irańczyków). W badaniu 4 wykorzystałam korpusy amerykańskie, kanadyjskie, brytyjskie i australijskie, aby porównać częstotliwość, z jaką czasowniki są używane w odniesieniu do czterech różnych grup własnych (Amerykanów, Kanadyjczyków, Brytyjczyków i Australijczyków) oraz imigrantów. Ponieważ imigranci są generalnie oceniani negatywnie (Fiske i in., 2002), zgodnie z główną hipotezą prezentowanego artykułu powinni być rzadziej kojarzeni z czasownikami.

Procedura analityczna zastosowana we wszystkich badaniach była podobna. Wykorzystałam funkcję automatycznego znakowania części mowy Constituent Likelihood Automatic Word-tagging System - CLAWS7 (Garside, 1987), którego dokładność detekcji części mowy sięga 96–97% dla tekstów pisanych, i który jest dostępny bezpłatnie dla analizowanych korpusów. Biorąc pod uwagę, że w języku angielskim podmiot zazwyczaj występuje przed orzeczeniem (Dryer, 2013), test zakładanej hipotezy powinien uwzględniać szyk, w którym podmiot (np. *my* lub *oni*) występuje bezpośrednio przed czasownikiem. W analizach uwzględnione zostały czasowniki w czasie teraźniejszym, gdyż w największym stopniu reprezentują one sprawczość (Carrera i in., 2012). Z analiz tym samym wykluczone zostały formy bierne czasownika. Warto jednak podkreślić, że formy te są niezwykle rzadko używane w mowie potocznej (Ferreira, 1994). W ostatecznej analizie nie zostały także uwzględnione czasowniki *to be* oraz *to have*, ponieważ zgodnie z klasyfikacją LCM zazwyczaj służą one do wprowadzenia form przymiotnikowych lub rzeczownikowych odnoszących się do dyspozycji (Coenen i in., 2006).

Co istotne, w każdym z czterech raportowanych badań znalazłam wzorzec wyników zgodny z hipotezą. W każdym z tych badań różnie definiowana grupa własna była częściej opisywana za pomocą czasowników niż grupa obca. Efekt ten dotyczy tak generycznych nazw grup *my* i *oni* w badaniach 1 i 2. W badaniu 3 grupa własna była parowana z czasownikiem istotnie częściej niż większość grup obcych, które były godne uwagi dla populacji USA, zwłaszcza imigrantów. Efekt ten zreplikowałam także w badaniu 4 w języku trzech innych grup, a mianowicie Kanadyjczyków, Brytyjczyków i Australijczyków.

Prezentowana seria badań jako pierwsza dokumentuje międzygrupową asymetrię czasownikową (verb intergroup bias – VIB). Asymetria ta koresponduje z wynikami wcześniejszych badań, wskazujących na możliwość różnicowania w języku odniesień do grupy własnej i obcej (Maass i in., 1989; 1996) oraz podkreśla znaczenie językowych przejawów sprawczości w domenie międzygrupowej (Formanowicz i in., 2017; Hegarty i in., 2011; Tipler i Ruscher, 2014). VIB dobrze wpisuje się w te dwa nurty literatury, pokazując, że grupa własna (a nie grupa obca) za pomocą środków gramatycznych jest przedstawiana jako posiadająca sprawczość.

VIB potwierdza ogólną regułę nakreśloną przez LIB (Maass i in., 1996), zgodnie z którą postawy międzygrupowe są odwzorowywane w kategoriach gramatycznych używanych do opisu grup. Co więcej, VIB i LIB mogą współwystępować i nawet wskazywać na podobne zjawisko. LIB służy do podkreślania pozytywnych skojarzeń z grupą własną, a negatywnych skojarzeń z grupą obcą. Podobnie, VIB może prowadzić do subtelного informowania o sprawczości jako typowej dla grupy własnej, ze względu na to, że sprawczość oceniana jest pozytywnie (Suitner i Maass, 2008). Jeśli oba zjawiska językowe dotyczą tego samego mechanizmu, VIB może być użyteczną metodą

analizy różnic grupowych w dyskursie, ponieważ w celu uchwycenia LIB w użyciu języka naturalnego teksty wymagają skomplikowanego systemu kodowania, aby odróżnić nie tylko abstrakcyjność fraz, ale także ich walencję. Ze względu na to, że nie ma automatycznego sposobu kodowania LIB, jest to zadanie kosztowne, co zwykle ogranicza analizę tekstu do jego niewielkich próbek (Pennebaker i Beall, 1986). Zautomatyzowana metoda oznaczania części mowy, zastosowana w moim artykule, także pozwala na rozróżnianie grupy własnej i obcej. Chociaż użycie języka w ramach VIB jest mniej złożone niż w ramach LIB, ponieważ brane są pod uwagę tylko czasowniki odnoszące się do grupy docelowej, a nie zakres kategorii gramatycznych związanych z LIB, badanie VIB wydaje się mieć znaczące zalety, jako że pozwala szybko i skutecznie ocenić język relacji międzygrupowych.

Jednak VIB i LIB mogą również oznaczać dwa różne procesy międzygrupowe. LIB sygnalizuje odrębność grup poprzez faworyzowanie grupy własnej (Maass i in., 1989), wykorzystując walencję i abstrakcyjność w języku. VIB koncentruje się na sprawczości, wymiarze percepcji społecznej, który odgrywa kluczową rolę w relacjach międzygrupowych (Fiske i in., 2002; Formanowicz i in., 2018; Koch i in., 2016), a tym samym poszerza możliwości różnicowania międzygrupowego w języku poza abstrakcję i walencję. Biorąc pod uwagę, że sprawczość jest skorelowana z władzą i statusem (Abele i Wojciszke, 2014), łączenie grupy własnej z czasownikami może być znaczącym sygnałem rzeczywistego lub spostrzeganego uprzywilejowania grupy własnej na wymiarze sprawczości (Fiske i in., 2002). Badania prezentowane w rozpatrywanym artykule mogą zatem posłużyć jako podstawa do dalszych analiz językowych reprezentacji hierarchii międzygrupowych.

INNE METODY POMIARU SPRAWCZOŚCI W JĘZYKU

W artykule “The big two dictionaries: Capturing agency and communion in natural language”, opublikowanym w *European Journal of Social Psychology* (Pietraszkiewicz i in., 2019; artykuł IA.4), prace dotyczące diagnozy sprawczości w języku zostały rozszerzone także na treściowe reprezentacje sprawczości. W publikacji tej wypracowaliśmy metodę pomiaru sprawczości i wspólnotowości za pomocą słowników, które można zastosować do mierzenia tych dwóch wymiarów w różnych źródłach tekstowych.

Dostęp do dużych danych języka naturalnego spowodował rozwój skomputeryzowanych aplikacji do analizy tekstu (Tausczik i Pennebaker, 2010). Takie metody badań językowych opierają się na założeniu, że język jest nieuchronnie związany z psychologią człowieka, a procesy psychologiczne znajdują odzwierciedlenie w słowach, których ludzie używają często nieświadomie (Boyd i Schwartz, 2020; Jackson i in., 2020).

Podejście słownikowe identyfikuje językowe przejawy konstruktywów psychologicznych poprzez zliczanie w próbkach języka naturalnego takich słów, o których wiadomo, że są powiązane z danym konstruktem. W ciągu ostatnich dwóch dekad jednym z najbardziej zweryfikowanych i powszechnie stosowanych narzędzi do analizy tekstów w naukach społecznych, zwłaszcza w badaniach psychologicznych, jest Linguistic Inquiry Word Count – LIWC (Pennebaker i in., 2015). Wcześniejsze badania wykorzystywały LIWC do pośredniego badania sprawczości i wspólnotowości w języku naturalnym (Decter-Frain i Frimer, 2016), gdyż żaden z obecnych słowników LIWC nie został opracowany do pomiaru zawartości sprawczości i wspólnotowości.

Metodologia stosowana przy tworzeniu słowników LIWC posłużyła jako punkt odniesienia do stworzenia słowników sprawczości i wspólnotowości (badanie 1). Ponadto wykorzystaliśmy istniejące słowniki LIWC do walidacji nowo powstałych słowników (badanie 2), wykorzystując fakt, że niektóre z opracowanych w LIWC słowników wykazują pewne treściowe pokrewieństwo z pojęciami sprawczości i wspólnotowości (np. słowniki *Cause* i *Achievement* są treściowo powiązane ze sprawczością, a słowniki *Social* i *Friends* ze wspólnotością). Co istotne, nowo powstałe słowniki sprawczości korelowały z tymi słownikami LIWC, które treściowo odpowiadały sprawczości, ale nie były związane ze słownikami LIWC diagnozującymi wspólnotowość ani ze słownikami kontrolnymi, w żaden sposób niepowiązanymi z żadnym z obu konstruktywów. Podobną relację zaobserwowaliśmy w przypadku nowego słownika diagnozującego wspólnotowość, który korelował ze słownikami LIWC właściwymi do diagnozy wspólnotowości, ale nie ze słownikami powiązanymi ze sprawczością lub ze słownikami kontrolnymi.

W badaniu 3 również testowaliśmy trafność zbieżną i różnicową uzyskanych słowników. W tym celu wykorzystaliśmy listę 31 zawodów ocenionych przez osoby badane pod kątem kojarzonej z nimi sprawczości i wspólnotowości (Fiske i Dupree, 2014). Następnie do określenia semantycznego podobieństwa pomiędzy nazwami zawodów a stworzonymi słownikami sprawczości i wspólnotowości wykorzystaliśmy miary bliskości semantycznej (latent semantic analysis – LSA; Landauer i Dumais, 1997). LSA to metoda pomiaru podobieństw semantycznych w języku naturalnym, uwzględniająca sposób użycia słów w kontekście i określająca czy dane słowa współwystępują w danym tekście. W tej analizie zmierzaliśmy bliskość nazw zawodów w stosunku do słów zamieszczonych w słownikach sprawczości i wspólnotowości. Następnie skorelowaliśmy bliskość semantyczną nazw zawodów i sprawczości (lub wspólnotowości) z ocenami sprawczości (lub wspólnotowości) zawodów uzyskanymi na tradycyjnych skalach pomiarowych. Zgodnie z naszymi założeniami, miary bliskości semantycznej sprawczości w odniesieniu do zawodów korelowały z ocenami sprawczości zawodów na poziomie $r = .58$, wartość korelacji dla wspólnotowości wynosiła $r = .52$. Wyniki tego badania wykazały, że stosowanie słowników pozwala

uchwycić w języku naturalnym sprawczość i wspólnotowość. Co więcej, wyniki uzyskane za pomocą nowo powstałych słowników były znacząco wyższe niż korelacje słowników LIWC z nazwami zawodów.

W badaniu 4 postanowiliśmy zbadać możliwe zastosowanie nowo zaprojektowanych słowników sprawczości i wspólnotowości. Wyszliśmy z założenia, że język odgrywa kluczową rolę w tworzeniu i podtrzymywaniu stereotypów grupowych (Leaper i in., 1998). Co ważne, sprawczość i wspólnotowość są podstawowymi wymiarami określającymi dwuwymiarową przestrzeń percepcji grupowej (Fiske i in., 2002). Dotychczasowe badania wskazywały także, że użycie słów sprawczych i wspólnotowych koresponduje ze stereotypowym odbiorem danej grupy. Wynik ten zaobserwowano w odniesieniu do stereotypów płci, w których kobiety opisywano jako mniej sprawcze i bardziej wspólnotowe niż mężczyźni (Gaucher i in., 2011; Madera i in., 2009). W badaniach tych stosowano jednak albo tworzone *ad hoc* słowniki zawierające cechy lub wyrażenia sprawcze i wspólnotowe (Gaucher i in., 2011), albo istniejące słowniki LIWC (Pennebaker i in., 2015), których treść jedynie w pewnym stopniu odpowiadała treści sprawczości i wspólnotowości (Madera i in., 2009). Biorąc pod uwagę wyniki badania 3, które wykazywało większą zgodność przygotowanych przez nas słowników z ocenami uzyskiwanymi ze skal pomiarowych, postanowiliśmy sprawdzić efektywność tych słowników do analiz różnic w ogłoszeniach o pracę w zawodach stereotypowo kobiecych i stereotypowo męskich. Zgodnie z teorią ról społecznych (Eagly, 1987) i wcześniejszymi badaniami nad językiem ogłoszeń o pracę (Gaucher i in., 2011), ogłoszenia w zawodach stereotypowo męskich powinny być formułowane w sposób odnoszący się do sprawczości bardziej niż ogłoszenia o pracę skierowane do kobiet. Z kolei ogłoszenia w zawodach stereotypowo kobiecych powinny zawierać więcej treści wspólnotowych niż ogłoszenia w zawodach stereotypowo męskich. W analizie wykorzystaliśmy zawody wymagające podobnych kwalifikacji według International Standard Classification of Occupations – ISCO-08 (2018), które reprezentowały zawody typowo męskie lub typowo kobiece. Ostateczna pula zawodów obejmowała inżynierów (95.3% mężczyzn), programistów (74% mężczyzn); nauczycieli nauczania początkowego (88% kobiet), wykwalifikowane pielęgniarki (90% kobiet). Faktyczne ogłoszenia o pracę zostały zebrane z międzynarodowego portalu monster.com. W analizie wykorzystaliśmy w sumie 1291 ogłoszeń obejmujących 50,9% stereotypowo męskich i 49,1% stereotypowo żeńskich zawodów. Dla każdego z ogłoszeń obliczyliśmy liczbę słów sprawczych i wspólnotowych, które następnie podzieliliśmy przez liczbę słów w całym ogłoszeniu. Analiza porównująca rodzaj użytych słów w zależności od stereotypowości zawodu wykazała, że ogłoszenia w grupie zawodów stereotypowo męskich zawierały więcej słów sprawczych niż ogłoszenia w grupie zawodów stereotypowo kobiecych. W

tych ostatnich z kolei dominowały słowa wspólnotowe, które rzadziej występowały w ogłoszeniach o pracę dotyczących zawodów stereotypowo męskich.

Podsumowując, przeprowadzone badania wskazały, że obydwa słowniki stanowią niezawodne narzędzia do ilościowego określania treści sprawczych i wspólnotowych w języku naturalnym i tym samym stanowią metodę, która rozszerza analizę tych dwóch wymiarów poza tradycyjne metody pomiaru wykorzystujące skale pomiarowe.

PODSUMOWANIE I DALSZE KIERUNKI BADAWCZE

Artykuły składające się na Cykl A wpisują się w tradycję badawczą diagnozującą mechanizmy psychospołeczne za pomocą metod językowych. Kluczowe znaczenie sprawczości dla funkcjonowania człowieka jest powodem, dla którego sprawczość jest sygnalizowana poprzez język. Co ważne, sprawczość można sygnalizować zarówno we wzmiankach treściowych (Pietraszkiewicz i in., 2019), jak i za pomocą subtelnych środków, takich jak kategoria gramatyczna czasowników (Formanowicz 2020; Formanowicz i in., 2017; 2021). Zarówno semantyczne, jak i gramatyczne przejawy sprawczości okazały się przydatne w diagnozowaniu zjawisk związanych ze sprawczością. Na przykład słowa treściowo związane ze sprawczością służą do opisu kategorii społecznych, których sprawczość jest cechą charakterystyczną: mężczyzn (Madera i in., 2009) lub określonych zawodów (Pietraszkiewicz i in., 2019). Podobnie sprawczość gramatyczna była używana do wyrażania stereotypów grupowych (Formanowicz i in., 2017). Zbieżne wyniki sprawczości semantycznej i gramatycznej stwierdzono również w odniesieniu do innych dziedzin takich jak efektywność przekazu - semantyczna: (Whillans i in., 2017) lub gramatyczna: (Formanowicz i in., 2021). Ten wzorec wyników po pierwsze uwierzytelnia językowe przejawy sprawstwa jako wskazówki diagnostyczne tego wymiaru, a po drugie wskazuje, że sprawczość semantyczna i gramatyczna mogą współwystępować w celu opisanego zjawisk związanych ze sprawczością.

Badania przedstawione w Cyklu A były finansowane z dwóch grantów (II.9.9 i realizowany w dalszym ciągu grant II.9.3, w Wykazie osiągnięć stanowiącym załącznik numer 4). Ponadto na podstawie badań przedstawionych w Cyklu A uzyskałam także aktualnie realizowany grant II.9.2. Badania prowadzone w ramach grantów stanowią istotne rozszerzenie badań prezentowanych w Cyklu A, uwzględniając następujące obszary:

- Centralne miejsce w modelu gramatyki społecznej zajmują czasowniki, którym przypisujemy szczególną rolę w kształtowaniu relacji język–rzeczywistość. Dotychczas stwierdziłam, że czasowniki są kojarzone ze sprawczością w spontanicznych ocenach znaczenia słów (Formanowicz i in., 2017). Wiedza dotycząca naturalnego przetwarzania kategorii gramatycznych wymaga jednak uzupełnienia. W tym celu konieczne jest postawienie

podstawowego pytania, czy czasowniki i rzeczowniki są odmiennie przetwarzane ze względu na swoją przynależność gramatyczną. W dotychczasowych doniesieniach na ten temat bodźce stosowane w badaniach różniły się nie tylko kategorią gramatyczną, ale również znaczeniem – używane czasowniki zazwyczaj dotyczyły aktywności, a rzeczowniki – przedmiotów (Vigliocco i in., 2011). Te badania nie pozwalają zatem rozstrzygnąć, czy to własności gramatyczne, czy też semantyczne bodźców odpowiadają za zaobserwowane różnice w mózgowych korelatach kategorii gramatycznych. Paradygmat wykorzystujący pseudosłowa wydaje się być metodą pozbawioną tej wady, gdyż oddziela wpływ samych kategorii gramatycznych od efektów związanych z semantyką bądź częstością występowania słów w języku naturalnym. W badaniach wykorzystujących metodologię potencjałów wywołanych EEG-ERP (Yudes i in., 2016), będącej czułą miarą czasowej rozdzielczości przetwarzania informacji, sprawdzam, kiedy pojawiają się różnice w przetwarzaniu czasowników i rzeczowników.

- W kolejnej serii badań analizuję metasemantyczną funkcję czasowników w przetwarzaniu informacji. Jeżeli bowiem kategoria gramatyczna czasowników jest związana ze sprawczością, to relacja ta powinna się ujawnić przede wszystkim w przetwarzaniu informacji dotyczących Ja, ze względu na szczególną wagę sprawczości z perspektywy aktora i jego celów (Abele i Wojciszke, 2007). Poparcie dla tej tezy stanowią badania neuropsychologiczne, wskazujące, że bodźce odnoszące się do Ja wywołują większą aktywację niż bodźce odnoszące się do innych (Zysset i in., 2003). Ze względu na to, że przetwarzanie zaimka osobowego Ja jest związane z aktywacją regionów sensomotorycznych (Esslen i in., 2008), sprawdzam, czy czasowniki odnoszące się do Ja będą przetwarzane w sposób uprzywilejowany w stosunku do przymiotników i rzeczowników odnoszących się do Ja, jak również w relacji do wszystkich części mowy odnoszących się do osoby trzeciej, co wskazywałoby także na związek czasowników ze sprawczą perspektywą aktora.
- Pomiar czasowników jako lingwistycznych markerów sprawczości jest nieinwazyjnym narzędziem diagnostycznym, pozwalającym na analizy z wykorzystaniem powszechnie dostępnych korpusów i tekstowych *big data*.
- W moich badaniach odnoszę się też do pozornej rozbieżności między wynikami poprzednich badań a wynikami uzyskiwanymi w SGM. W poprzednich badaniach bowiem, wyborcy częściej oddawali głos, gdy uprzednio pytano o ich intencję do głosowania w formie rzeczownikowej *voter* niż czasownikowej *vote* (Bryan et al., 2011). W ramach SGM to czasowniki powinny wywoływać tendencję do działania. Aktualnie pracujemy nad metaanalizą badań porównujących wpływ form językowych na zachowanie osób badanych.

W wyniku tej analizy nie tylko ustaliliśmy, że średni efekt uzyskiwany w badaniach o wymienionym wyżej schemacie jest nieistotny, ale zidentyfikowaliśmy także możliwe warunki brzegowe określające, w jakich sytuacjach bardziej zachęca do zachowania czasownik, a w jakich rzeczownik, o ile jest rzeczownikiem wywodzącym się od czasownika np. *voter* pochodzi od rzeczownika *vote*.

- Model gramatyki społecznej może wskazywać także na konieczność modyfikacji narzędzi pomiarowych stosowanych do diagnozy sprawczości. W dotychczasowych badaniach wykorzystywane są przede wszystkim skale przymiotnikowe (Abele & Wojciszke, 2007). Jeśli jednak sprawczość jest związana z zastosowaniem czasowników, to skale przymiotnikowe mogą obniżać oceny sprawczości (w stosunku do skal czasownikowych). Można się spodziewać, że sprawczość dotyczy nie tylko bycia osobą aktywną, ale przede wszystkim osobą wykonującą aktywności. Analiza roli kategorii gramatycznych może pomóc zredefiniować pomiar sprawczości i wspólnotowości, a także na nowo przyjrzeć się korelacji między wymiarami oraz prominentnej roli wspólnotowości.
- Rozwój metod wykorzystujących analizy językowe ma decydujące znaczenie dla zrozumienia roli sprawczości w dynamice społecznej (Ahearn, 2001). Biorąc pod uwagę kluczową rolę sprawczości wśród predyktorów działania kolektywnego (van Zomeren, 2013) oraz wysoką zbieżność między sprawczością a jej językowymi przejawami (Ahearn, 2001; Formanowicz, 2020; Formanowicz i in., 2017), w dalszych badaniach nad SGM moim celem jest określenie potencjału sprawczości językowej w działaniach kolektywnych.

Cykl B – Czynniki wspierające zmiany językowe, na przykładzie języka równościowego

Publikacje składające się na Cykl B – wkład poszczególnych autorów został określony w punkcie

I Wykazu Osiągnięć Naukowych, stanowiącego załącznik numer 4 do wniosku.

<u>Numer</u>	<u>Dane bibliometryczne</u>	<u>IF</u> <u>2020/2021</u>	<u>Punktacja</u> <u>MNiSW</u> <u>za 2021</u>
IB.1	Formanowicz, M., Bedyńska, S., Cislak, A., Braun, F., & Szczesny, S. (2013). Side effects of gender-fair language: How feminine job titles influence the evaluation of female applicants. <i>European Journal of Social Psychology</i> , 43, 62-71. Doi:10.1002/ejsp.192	3,376	100
IB.2	Formanowicz, M., & Szczesny, S. (2016). Gender-fair language and professional self-reference: The case of female psychologists in Polish. <i>Journal of Mixed Methods Research</i> , 10, 64-81. Doi: 10.1177/1558689814550877	5,267	140
IB.3	Szczesny, S., Formanowicz, M., & Moser, F. (2016). Can gender-fair language reduce gender stereotyping and discrimination? <i>Frontiers in Psychology</i> , 7, 25. Doi: 10.3389/fpsyg.2016.00025	2,99	70
IB.4	Formanowicz, M. M., Cislak, A., Horvath, L. K., & Szczesny, S. (2015). Capturing socially motivated linguistic change: how the use of gender-fair language affects support for social initiatives in Austria and Poland. <i>Frontiers in Psychology</i> , 6, 1617. Doi: 10.3389/fpsyg.2015.0161	2,99	70

Omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

WPROWADZENIE

Stereotypy związane z płcią odzwierciedlają przekonania, że kobiety i mężczyźni różnią się od siebie. Kobiety postrzegane są jako stworzone do dbania o innych i pielęgnowania domowego ogniska, podczas gdy za rolę mężczyzn uważa się zarabianie na życie oraz manifestowanie siły i zaradności (Eagly, 1987). Stereotypy płciowe dominują w kontekstach, w których różnice strukturalne między płciami są najsilniejsze, na przykład w przypadku władzy (Rudman i Fairchild, 2004). Ilościowa przewaga mężczyzn na wysokich stanowiskach przekłada się na utożsamianie pojęć męskości i wysokiego statusu. Dominacja mężczyzn w rolach publicznych znajduje odzwierciedlenie w ich dominującej roli w języku (Coates, 2013), na przykład poprzez używanie męskiej formy

rodzajowej w funkcji generycznej, czyli odnoszącej się wszystkich niezależnie od ich płci (Stahlberg i in., 2001; 2007). Użycie formy męskiej (lub męskoosobowej) jest często preferowane właśnie dlatego, że zwiększa percepcję statusu lub prestiżu zawodu (Spender, 1980). Przykładem używania męskiej formy w funkcji generycznej może być określenie *studenci* w języku polskim, często używane jako określenie wszystkich osób studiujących. Innym przykładem, może być powszechne do niedawna w języku angielskim używanie słów *men* lub *policemen* do określenia wszystkich ludzi lub wszystkich osób służących w policji.

Warto zwrócić uwagę, że choć w teorii rodzaj męski używany generycznie reprezentuje ludzi niezależnie od płci, badania wskazują jednoznacznie, że jest on interpretowany jako odnoszący się do mężczyzn (w języku polskim: Bojarska, 2011; w języku hiszpańskim: Carreiras, 1996; w języku francuskim: Gyga i in., 2008; w języku niemieckim: Stahlberg i in., 2001). Co więcej przywoływanie męskich przykładów w odpowiedzi na męski rodzaj gramatyczny odbywa się automatycznie (Lévy i in., 2014), nawet wówczas, gdy uczestnikom badań przypomina się o generycznej funkcji formy męskiej (Gyga i in., 2012). Jednym z powodów dla specyficznej - a nie generycznej - interpretacji męskiego rodzaju jest to, że gramatyczne wskazówki dotyczące płci są przetwarzane w sposób uprzywilejowany w porównaniu z innymi informacjami; na przykład zastępują stereotypowe skojarzenia słów (Gyga i in., 2008). Czytając określenie *studenci*, osoby badane kierują się przede wszystkim gramatyczną formą słowa (męskosobową) a nie jego potencjalnym, uzgodnionym społecznie znaczeniem (generycznym).

Co istotne, rodzaj męski (oraz męskoosobowy) nie tylko wpływa na przetwarzanie poznawcze, ale jego stosowanie ma również ważne konsekwencje praktyczne. Interpretacja rodzaju męskiego jako odnoszącego się do mężczyzn, sprawia, że teksty używające formy męskiej można oceniać jako skierowane wyłącznie do mężczyzn i wykluczające kobiety. Rzeczywiście, kobiety czytające teksty posługujące się rodzajem męskim postrzegały je jako mniej angażujące niż teksty, które używały form neutralnych (MacKay, 1980). W zadaniach akademickich kobiety także wykazywały mniejsze zainteresowanie i niższą motywację, gdy używano form męskich, a nie neutralnych pod względem płci (Vainapel i in., 2015). Rodzaj męski zatem potencjalnie zniekształca pomiary psychologiczne, jeżeli kobiety odpowiadają na pytania w formie męskiej.

Stosowanie męskich form gramatycznych ma znaczenie również w sytuacji zawodowej kobiet. Bem i Bem (1973) wykazali, że w odpowiedzi na ogłoszenia o pracę, w których stanowisko było określane słowami w rodzaju męskim, zgłaszało się mniej kobiet. Rodzaj męski sygnalizuje, że mężczyźni byłiby najbardziej odpowiednimi kandydatami na takie stanowisko. Zgodnie z tym wyjaśnieniem, w innym badaniu kobiety uważały, że psychologia jest dla nich mniej odpowiednią dziedziną, gdy tekst traktujący o przyszłych psychologach został napisany przy użyciu rodzaju

męskiego (Briere i Lanktree, 1983). Wykazano także, że powodem, dla którego kobiety czuły się mniej zmotywowane do wykonywania pracy ogłaszanej w formie męskiej niż neutralnej jest obawa przed ostracyzmem (Stout i Dasgupta, 2011). Efekt tego rodzaju zaobserwowano już u dziewczynek w wieku szkolnym – gdy prezentowano im zawody w formie męskiej w porównaniu do formy uwzględniającej obie płcie (*astronauci* w porównaniu do *astronauci i astronautki*), oceniały one swoją motywację do wykonywania danego zawodu jako mniejszą ze względu na mniejsze prawdopodobieństwo sukcesu kobiet w danej dziedzinie (Vervecken i in., 2013; 2015). Powyższe badania wskazują na wykluczające działanie używania słów rodzaju męskiego w funkcji generycznej, ponieważ kobiety nie czują się ich adresatkami.

W odpowiedzi na negatywne konsekwencje używania męskiego rodzaju gramatycznego w funkcji generycznej zaproponowano język równościowy, w zamierzeniu symetrycznie reprezentujący kobiety i mężczyzn (Hellinger i Bußmann, 2001). Formy języka równościowego są tworzone zazwyczaj poprzez jeden z dwóch zabiegów: neutralizację lub feminizację. Neutralizacja polega na usunięciu z języka jakichkolwiek odniesień do płci. Tego rodzaju zabiegi są powszechne na przykład w języku angielskim, w którym pojęcia odnoszące się do mężczyzn zastąpiono formami neutralnymi pod względem płciowym np. *policeman* – *police officer*, *fireman* – *firefighter*, lub *chairman* – *chair* (McConnell i Fazio, 1996). W języku niemieckim forma w męskim rodzaju *die Studenten* jest zastępowana neutralną formą *die Studierende* – osoby studiujące. Co ważne, neutralne formy zmniejszają skojarzenia z mężczyznami (Sato i in., 2016), a uczestnicy badania uznali takie formy za rozsądny sposób zwracania się do grup, w których są lub mogą być nie tylko mężczyźni. Neutralizacja może również odnosić się do wprowadzenia naprawdę nowych, neutralnych płciowo terminów, które na przykład zastępują zarówno zaimki żeńskie, jak i męskie. Taką zmianę wprowadzono w języku szwedzkim, gdzie jako uzupełnienie lub zastąpienie zaimków płciowych *han* (on) i *hon* (ona) wprowadzono neutralny pod względem płci zaimek osobowy *hen* (Gustafsson Sendén i in., 2015).

Inną metodą wprowadzania języka równościowego jest feminizacja – czyli stosowanie form żeńskich na określenie kobiet (tzw. feminatywów), na przykład w języku polskim poprzez określenia *architektka* zamiast *architekt*, a w języku niemieckim *Kanzlerin* zamiast *Kanzler* – jeśli forma ta ma zostać użyta do określenia kobiety. Inną formą feminizacji jest używanie par wyrazów rodzaju żeńskiego i męskiego na przykład w języku polskim *studentki i studenci* (lub *student_ki*), a w języku niemieckim na przykład *Studenten/Studentinnen* (lub *Studenten/innen*, *StudentInnen*), zawsze, gdy w określonej grupie może być kobieta. Badania testujące skuteczność feminizacji wykazały, że jej stosowanie zwiększało udział kobiet wymienianych jako możliwe reprezentantki danej kategorii (Braun i in., 2005; Stahlberg i in., 2001). Ogólnie wyniki badań wskazują, że stosowanie języka

równościowego może pomóc w przezwycięzeniu wykluczającego efektu rodzaju męskiego używanego w funkcji generycznej. Wprowadzanie równościowych zmian w języku, jednak, zależy od wielu czynników, które mogą przyspieszać lub hamować ten proces –tematykę tę podjęłam w badaniach własnych.

WPROWADZANIE ŻEŃSKICH FORM NAZW ZAWODÓW W JĘZYKU POLSKIM

W artykułach “Side effects of gender-fair language: How feminine job titles influence the evaluation of female applicants” opublikowanym w *European Journal of Social Psychology* (Formanowicz i in., 2013; artykuł IB.1) oraz “Gender-fair language and professional self-reference: The case of female psychologists in Polish” opublikowanym w *Journal of Mixed Methods Research* (Formanowicz i Szczesny, 2016; artykuł IB.2) analizowałam czynniki wpływające na wprowadzanie równościowych zmian językowych na przykładzie języka polskiego. W badaniach tych szczególnie skupiałam się na dwóch aspektach zmiany językowej.

Jednostkowe Konsekwencje Stosowania Żeńskich Form Językowych

Kwestią oceny kobiet określanych żeńską formą nazwy zawodu zajęłam się w pierwszym z raportowanych w Cyklu B artykułów (Formanowicz i in., 2013; artykuł IB.1). W odniesieniu do pojedynczych kobiet, używanie form żeńskich (zamiast męskich) może mieć negatywne skutki dla opisywanej w ten sposób osoby. Sufiksy żeńskich nazw zawodów mają czasem negatywne konotacje. Przykładem jest włoski sufix – *essa*, który jest odbierany jako obraźliwy (Mucchi-Faina, 2005). Badanie przeprowadzone właśnie w języku włoskim wykazało, że kobieta określana jako *professoressa* (profesorka) była oceniana jako mniej przekonująca niż mężczyzna i kobieta określana męską formą *professore* (Mucchi-Faina, 2005). W innym włoskim badaniu nazwy zawodów zakończone końcówką *-essa* przekładały się na niższe oceny statusu zawodu niż męskie nazwy (Merkel i in., 2012). W językach słowiańskich ta tendencja może być szczególnie wyraźna (Koniuszaniec i Błaszowska, 2003), ponieważ w niektórych nazwach, żeńska końcówka wprost wskazuje na niższy status poprzez skojarzenia ze znaczeniem żona (np. *krawcowa*) lub wyprowadzanie formy żeńskiej od formy męskiej (np. *lekarka* lub *psycholożka*). Co więcej w języku polskim istnieje zjawisko asymetrii językowej, polegające na tym, że forma żeńska i męska o tej samej podstawie mają odległe znaczenia, np. forma żeńska może być nazwą przedmiotu a forma męska zawodu (np. *dypłomatka*, *marynarka*; *dypłomata*, *marynarz*). Obie formy mogą także oznaczać zawód, jednak w formie żeńskiej ma on znacząco niższy status (np. *sekretarka* to zazwyczaj nazwa zawodu związanego z wykonywaniem usług biurowych, podczas gdy *sekretarz* to wysoka funkcja w instytucjach np. NATO). Ponadto dla niektórych nazw zawodów nie ma w ogóle

formy żeńskiej, na przykład w słownikach nie istnieje do tej pory żeńska forma słowa *minister*, a niektóre potencjalne formy żeńskie są trudne do wymówienia na przykład *chirurgka* lub *architektka*.

Kolejnym ważnym czynnikiem utrudniającym wprowadzanie żeńskich form jest ryzyko aktywizacji stereotypu płci (Eagly i Wood, 2013; Heilman i Eagly, 2008). Kobiety używające formy żeńskiej bądź nią określane mogą być oceniane jako bardziej wspólnotowe, a mniej kompetentne niż kobiety używające formy męskiej. Zjawisko to zaobserwowano w języku angielskim, gdzie męska forma nazwy zawodu *chairman* wiązała się z wyższą oceną kompetencji osoby niż forma neutralna *chair* (McConnell i Fazio, 1996). Podobnie w języku włoskim, kobiety wykonujące zawód o wysokim statusie były oceniane jako bardziej wspólnotowe, gdy ich zawód nazwano używając żeńskiej formy – były zatem wówczas postrzegane jako bliższe stereotypowi swojej płci, niż gdy określano je terminem w rodzaju męskim (Merkel i in., 2012). Paradoksalnie zatem kobiety mogłyby czerpać korzyści z używania męskich form tytułów zawodowych, ponieważ sygnalizują one posiadanie stereotypowo męskich cech, lepiej kojarzonych w wielu obszarach zawodowych niż cechy stereotypowo kobiece. Podobny efekt wykazano w kontekście kobiet o męskim zapachu lub o męskim wyglądzie, które okazały się być lepiej oceniane na stanowiskach kierowniczych niż kobiety bez tych męskich atrybutów (Szesny i Kühnen, 2004). Byłoby to zgodne także z wynikami badań, wskazujących, że kobiety mogą być postrzegane jako gorsze pracownice, gdy w ich życiorysach pojawiają się odniesienia do macierzyństwa (Cuddy i in., 2004; Hebl i in., 2007). Z kolei używanie feminatywów poprzez wzmacnianie dostępności stereotypu kobiety może przekładać się na percepcję kobiet jako niedopasowanych do ról zawodowych, szczególnie tych o wysokim statusie (Eagly i Karau, 2002). Wysoki status i kariera są kojarzone z męskością (Glick i in., 1995), dlatego kobiety są postrzegane jako mniej kompetentne i rzadziej są zatrudniane na takich stanowiskach (Heilman i Eagly, 2008; Koenig i in., 2011). Z powyższych obserwacji można wnioskować, że feminizacja w języku polskim, przynajmniej początkowo, będzie utrudniona, z racji ogólnej niechęci do nowości (Zajonc, 2001), skojarzenia nowych form z niższym statusem (Merkel i in., 2012; Mucchi-Faina, 2005) lub odniesieniami do niższych kompetencji kobiet w pracy (Eagly i Karau, 2002). Skutkiem tego, kobiety używające feminatywów mogą być oceniane gorzej niż kobiety używające form męskich, a zależność ta może być szczególnie widoczna dla zawodów o wysokim prestiżu.

Po drugie, w swoich badaniach uwzględniłam czynnik, który mógłby moderować opisane wyżej założenie. Czynnikiem, który mógłby zmieniać stosunek do kobiet używających żeńskich form nazw zawodów są poglądy polityczne. Ogólny negatywny stosunek do żeńskich form nazw zawodów może być szczególnie silny u osób o poglądach konserwatywnych. Osoby o takich poglądach mogą niekorzystnie oceniać język równościowy, bo odnosi się on do działań

równościowych, które stoją sprzeczności z ich poglądami na temat roli kobiet. Rdzeniem poglądów konserwatywnych jest ogólne poparcie dla społeczno-politycznego status quo oraz preferencja tradycyjnych systemów ekonomicznych i społecznych (Jost i in., 2003), w tym zachowania tradycyjnych relacji płci (Hoyt, 2012; Jost i in., 2008). Ponieważ konserwatyzm opiera się na sprzeciwie wobec zmian społecznych (Jost i in., 2003), można oczekiwać, że konserwatyści będą sprzeciwiać się formom językowym, które sygnalizują zmiany w hierarchii społecznej. Osoby o poglądach konserwatywnych mogą też odrzucać zmiany w języku już przez sam fakt niechęci do zmian. Konserwatyści wykazują na przykład znacznie niższy poziom otwartości na nowości niż liberałowie (Carney i in., 2008). Efekt ten wykazano także w kontekście języka – w przemówieniach konserwatywnych polityków, relatywnie nowe, politycznie poprawne określenie *Afroamerykanin* było używane rzadziej niż w przemówieniach liberałów (Niven i Zilber, 2000). Podsumowując, można się spodziewać, że konserwatyści będą przedkładać tradycyjne męskie tytuły zawodowe nad nowe, sfeminizowane formy w odniesieniu do kobiet-profesjonalistek.

Przedstawione powyżej hipotezy testowano w trzech badaniach (Formanowicz i in., 2013). W pierwszym z badań porównywałyśmy ocenę dwóch specjalistów o takich samych kompetencjach: kobiety określonej żeńską formą nazwy nieistniejącego zawodu (*diarolożka*) i mężczyzny określonego męską formą nazwy tego zawodu (*diarolog*). W badaniu 2 dodałyśmy trzeci warunek eksperymentalny, w którym oceniano kobietę określaną męską nazwą zawodu (*diarolog*). Wprowadzenie nieistniejącej nazwy pozwoliło uniknąć możliwych stereotypowych skojarzeń oraz wykluczyć efekt nowości słowa – w każdym warunku było ono tak samo nowe. W obu badaniach okazało się, że kobieta określana żeńską nazwą zawodu była mniej pozytywnie oceniana w porównaniu do mężczyzny (badania 1 i 2) i kobiety określanej męską formą nazwy zawodu (badanie 2). W badaniu 3 użyłyśmy nazw istniejących zawodów o wysokim i niskim statusie (np. nanotechnolog/kosmetolog i nanotechnolożka/kosmetolożka) oraz uwzględniliśmy pomiar poglądów politycznych osób badanych. Analizy ujawniły, że negatywna ocena kobiet używających żeńskich form nazw zawodów jest szczególnie widoczna u osób o poglądach konserwatywnych, ale niezależna od statusu zawodu.

Nasze ustalenia wskazują na pewnego rodzaju paradoks. Z jednej strony brak żeńskich form nazw zawodów zmniejsza zainteresowanie kobiet tymi zawodami. Z drugiej strony – używanie żeńskich form może, przynajmniej na początkowych etapach zmiany społecznej, negatywnie wpływać na postrzeganie kobiet, do których te nazwy miałyby się odnosić, przez co same kobiety mogą preferować męskie formy językowe, przyczyniając się tym samym do ich dominacji.

Stosowanie Żeńskich Form Językowych w Samookreśleniach Kobiet

Kwestią samookreślenia się kobiet zajęłam się w drugim z raportowanych w Cyklu B artykułów (Formanowicz i Szczesny, 2016; artykuł IB.2). Postanowiłam określić jakimi formami językowymi posługują się profesjonalistki w odniesieniu do siebie i dlaczego. Aby odpowiedzieć na pytania, opracowałam sekwencyjny, dwuetapowy program badawczy, w którym zastosowałam metodę triangulacji (Denzin, 1970), czyli stosowania wielu metod pomiaru (w tym przypadku - archiwalnych, ilościowych i jakościowych), w celu zwiększenia jego trafności (Fetters i in., 2013; Hanson i in., 2005). W badaniu posłużyłam się sfeminizowanym zawodem psychologa. Dane ze spisu powszechnego Polski (Główny Urząd Statystyczny, 2012) wskazują, że psychologia jest dziedziną, którą w Polsce zajmują się głównie kobiety: w 2010 roku 86,19% psychologów i 82,80% psychoterapeutów stanowiły kobiety.

Po pierwsze przeprowadziłam analizę archiwalną Narodowego Korpusu Języka Polskiego (Pęzik, 2011) zawierającego reprezentatywną próbę dla języka polskiego używanego w latach 1999-2009, pobraną z następujących źródeł: książki (29%), prasa (50%), inne dane pisane (4%), Internet (7%) oraz język mówiony (10%). W korpusie tym wyszukałam męskie (*psycholog* i *psychoterapeuta*) oraz żeńskie formy nazw zawodów (*psycholożka* i *psychoterapeutka*). Wyszukiwanie obejmowało zarówno formy liczby pojedynczej, jak i mnogiej oraz różne odmiany przypadków. W latach 1999-2009 forma męska występowała 7137 razy, podczas gdy było tylko 66 wystąpień formy żeńskiej. Tak więc osoby zajmujące się zawodowo psychologią (86,19% z których stanowiły kobiety) były określane żeńską formą nazwy zawodu tylko w 1% wszystkich wystąpień tego tytułu. W przypadku osób zajmujących się zawodowo psychoterapią, męska forma tytułu zawodowego została użyta 682 razy, podczas gdy forma żeńska wystąpiła tylko w 99 przypadkach. Tak więc osoby zajmujące się psychoterapią (82,80%, z których stanowiły kobiety) zaledwie w 13% wszystkich przypadków były określane żeńską formą nazwy zawodów.

W drugim etapie analizy korpusu szukałam występowania fraz takich jak: *Jestem psychologiem/psychoterapeutą* lub *Jestem psycholożką/psychoterapeutką*. Na 35 męskich form, wystąpiła zaledwie jedna forma żeńska, co sugeruje, że kobiety w dużej mierze powstrzymały się od używania żeńskiej formy tytułu zawodowego. Ponadto po analizie tekstów źródłowych w korpusie okazało się, że około 50% wystąpień męskich form nazwy zawodu w istocie dotyczyło kobiet.

W badaniu 2 testowałam, czy prawidłowość zaobserwowana w analizie korpusów, czyli zapisie naturalnego użycia języka, powtórzy się także w deklaracjach osób badanych. W ankiecie badałam preferencje językowe studentek psychologii. Zapytane, jakiej formy tytułu zawodowego

użyłyby w odniesieniu do siebie, w zdecydowanej większości zadeklarowały preferencje dla formy męskiej.

W badaniu 3, grupie studentek psychologii zadałam pytanie o ocenę typowego psychologa/psycholożki na skalach statusu, ciepła i kompetencji. Podobnie jak w badaniach prowadzonych dla innych języków (Horvath i in., 2015; McConnell i Fazio, 1996; Merkel i in., 2012), forma żeńska kojarzyła się badanym z niższym statusem i kompetencjami, ale nie z niższym ciepłem czy wspólnotowością. Tym samym udokumentowałam dla języka polskiego podobne zależności, jakie opisano dla innych języków.

W dalszej części badania 3, posłużyłam się metodą jakościową, żeby określić jakie konkretnie czynniki utrudniają badanym kobietom używanie żeńskiej formy nazwy zawodu. Zastosowałam metodologię używaną wcześniej w badaniach diagnozujących niechęć użytkowników do języka równościowego (prowadzonych w kontekście języka angielskiego: Blaubergs, 1980; Parks i Robertson, 1998). Większość powodów wymienianych przez uczestniczki badania polskiego była podobna do tych wymienianych dla języka angielskiego. Polskie studentki wśród powodów niechęci używania żeńskich form nazw zawodów wymieniały ich nowość, dziwne brzmienie oraz wrażenie, że formy te są niepoprawne językowo. Badane uważały ponadto, że „zmiana jest zbyt trudna” oraz że próby reformowania języka naruszają tradycję i przyzwyczajenia językowe. Uczestniczki nie uznawały ponadto form męskich za dyskryminujące, ze względu na ich skojarzenia z kompetencją i statusem. Polskie badania zatem, wskazały na nowy powód niechęci do języka równościowego, nieobecny we wcześniejszych badaniach angielskich, a mianowicie wskazanie na asymetrię znaczeń form męskich i żeńskich (Blaubergs, 1980; Parks i Robertson, 1998). Ten wynik wskazuje, na to, że czynniki utrudniające wprowadzanie języka równościowego są po części uniwersalne, a po części charakterystyczne dla danego języka i kontekstu kulturowego, w którym jest on używany.

Opisane powyżej badania pokazują, że w języku polskim istnieje wyraźna preferencja dla męskich form nazw zawodu. Męska forma tytułu zawodowego *psycholog* jest nie tylko znacznie częstsza w obszernym korpusie tekstowym, ale jest również opcją wybieraną przez dużą grupę studentek psychologii. Specyficznym powodem, dla którego polskie badane były niechętne stosowaniu żeńskich form językowych była asymetria konotacji obu form. Podsumowując, w serii badań nie tylko pokazałam po raz pierwszy dla języka polskiego zależności dotyczące feminatywów obserwowane w innych językach, ale też zademonstrowałam przydatność triangulacji metod do badania zjawisk językowych. Zastosowanie metod jakościowych pozwoliło na poszerzenie informacji uzyskiwanych w metodach ilościowych o dane specyficzne dla języka polskiego. Informacji tych nie udałooby się uzyskać, stosując confirmacyjne metody ilościowe oparte na wynikach uzyskiwanych w innych językach.

Zastosowanie metody jakościowej pozwoliło uzyskać także ważne informacje dotyczące czynników mogących pozytywnie wpłynąć na wprowadzanie języka równościowego. W żadnej z wypowiedzi, które uzyskałam w badaniu jakościowym, nie pojawiła się kwestia równości płci i jej związku z używaniem żeńskich form językowych. Brak ten pozwala wnosić, że w Polsce przy promowaniu języka równościowego mogło zabraknąć elementów edukacyjnych, informujących o konsekwencjach używania form męskich w odniesieniu do kobiet. Brak wiedzy na temat powodów wprowadzania zmian językowych utrudnia zrozumienie celu tych zmian. Oswajanie użytkowników języka z nowymi formami oraz wspieranie ich użytkowania poprzez regulacje instytucjonalne może zwiększyć ich popularność (a tym samym zmniejszyć nowość). Przedmiotem moich dalszych badań były właśnie czynniki, które sprzyjają zmianie społecznej w języku.

CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE ZMIANIE SPOŁECZNEJ W JĘZYKU

W artykułach “Can gender-fair language reduce gender stereotyping and discrimination?” opublikowanym we *Frontiers in Psychology* (Szesny i in., 2016; artykuł IB.3) oraz “Capturing socially motivated linguistic change: how the use of gender-fair language affects support for social initiatives in Austria and Poland” również opublikowanym we *Frontiers in Psychology* (Formanowicz i in., 2015; artykuł IB.4) rozszerzam wyniki badań omówionych wcześniej. Przede wszystkim badania w języku polskim wykazały, że żeńskie formy nazwy zawodów były odbierane negatywnie i nie były używane (Budziszewska i in., 2014; Formanowicz i Hansen, 2021; Hodel i in., 2017). Nie można jednak w pełni określić, czy niechęć ta jest charakterystyczna dla języka polskiego oraz w jakim stopniu jest zjawiskiem trwałym. W obszernym artykule przeglądowym (Szesny i in., 2016; artykuł IB.3) wraz ze współautorkami przedstawiamy pogłębioną analizę czynników przyczyniających się do skuteczności wprowadzania języka równościowego. W drugim z artykułów (Formanowicz i in., 2015; artykuł IB.4) porównuję stosunek do języka równościowego w Polsce do innego kraju, w którym język równościowy jest obecny od wielu lat.

Ważnym czynnikiem kontekstowym, który wpływa na użycie języka równościowego jest łatwość, z jaką w danym języku można wprowadzić słowo o żeńskiej formie. Żeńskie nazwy zawodów stosunkowo łatwo są wprowadzane w języku niemieckim – poprzez dodanie końcówki *-in*, podobnie w języku czeskim w większości przypadków do zastosowania formy językowej wystarczy zastosowanie końcówki *-ka*. W języku polskim natomiast, jak opisałam wyżej, wprowadzenie żeńskich form nazw zawodów jest dużo trudniejsze. Łatwość wprowadzenia żeńskich form nazw zawodów może być zatem istotnym czynnikiem wpływającym na zakres ich używania. Potwierdziły to nasze analizy przeprowadzone dla języka czeskiego, niemieckiego i polskiego, które wykazały, że żeńskie formy nazw zawodów w ogłoszeniach o pracę najrzadziej pojawiały się w ogłoszeniach w

języku polskim (Hodel i in., 2017). Dalsze analizy wskazały także na dwie inne zależności związane z używaniem feminatywów. Po pierwsze w krajach o wyższej równości płci (Szwajcaria i Austria) używano więcej żeńskich form nazw zawodów niż w krajach o niższej równości płci (Polska i Czechy; Hodel i in., 2017). W języku czeskim mimo łatwości tworzenia żeńskich form, nadal było istotnie mniej ogłoszeń o pracę niż w krajach niemieckojęzycznych, co wskazuje, że także pozajęzykowe czynniki mają znaczenie w kwestii stosowania feminatywów (por. Prewitt-Freilino i in., 2012). Po drugie, nawet dla ogłoszeń w tym samym języku (Szwajcaria i Austria) zaobserwowaliśmy istotne różnice w zakresie stosowania żeńskich form językowych. W Austrii, w której funkcjonowanie języka równościowego jest nie tylko regulowane prawnie, ale i egzekwowane (firmy, które nie stosują żeńskich form nazw zawodów są karane grzywną), stosowano tych form najwięcej. Ta analiza wskazała zatem na kolejny czynnik sprzyjający stosowaniu żeńskich form językowych, czyli obecność instytucjonalnych rozwiązań wspierających wprowadzenie języka równościowego (także w Bailey i in., 2021).

W przeglądzie teoretycznym analizującym czynniki mające znaczenie dla wprowadzenia żeńskich form językowych (Sczesny i in., 2016) szczegółowo omawiamy powody hamujące i wspierające wprowadzenie języka równościowego. Moja praca w tym przeglądzie dotyczyła przede wszystkim omówienia dwóch czynników: wspomnianego wcześniej instytucjonalnego wsparcia dla zmian oraz kwestii perspektywy czasowej w rozpatrywaniu zmian językowych (omawianej także w Formanowicz i in., 2015; artykuł B1.4)

Instytucjonalne wsparcie we wprowadzaniu języka równościowego

Istotnym czynnikiem zmieniającym tempo wprowadzania zmian językowych było wsparcie instytucjonalne. Kraje różnią się oficjalnym stanowiskiem wobec używania żeńskich form językowych. W niektórych krajach nie ma oficjalnych regulacji (np. w Polsce), w innych oficjalnie wspierane są formy w rodzaju męskim (np. Izrael; Akademia Języka Hebrajskiego; za Vainapel i in., 2015), w jeszcze innych – istnieją wytyczne dotyczące używania języka równościowego (dla Włoch: Sabatini, 1987; dla Czech: Valdrová i in., 2010; dla Hiszpanii: Nissen 2002; ogólne dla UNESCO: Desprez-Bouanchaud i in., 1999).

Przykładowo, w przypadku dokumentów anglojęzycznych zmiany zostały wprowadzone stosunkowo wcześniej. Na poziomie międzynarodowym najważniejsze znaczenie miała publikacja wytycznych UNESCO (Desprez-Bouanchaud i in., 1999), które nie tylko zawierają sugestie zastępowania męskich form używanych w funkcji generycznej formami inkluzywnymi, ale także oficjalnie uznają wkład języka w dyskryminację ze względu na płeć. Zasady podobne do tych przyjętych przez UNESCO zostały także wprowadzone w dokumentach Unii Europejskiej

(Parlament Europejski, 2008) oraz innych instytucji, np. Amerykańskiego Towarzystwa Psychologicznego (1975). Sugerowane zmiany w używaniu języka wprawdzie nie były prawnie wiążące, ale dość skuteczne, co wykazały analizy pokazujące spadek użycia męskich form używanych w funkcji generycznej w miarę upływu czasu (Pauwels, 2003).

Innym językiem, dla którego rola regulacji instytucjonalnych we wprowadzaniu zmian jest dobrze udokumentowana, jest język niemiecki. Jak już wspomniałam w Austrii regulacje te są nie tylko rekomendowane, ale i egzekwowane (np. Feigl, 2009). Odgórne wsparcie używania języka równościowego dotyczy poziomu krajowego, ale jest także regulowane w poszczególnych instytucjach, takich jak uniwersytety, co sprzyja tworzeniu ogólnej normy używania języka równościowego (Formanowicz i in., 2015). W Niemczech obowiązują przepisy określone w dokumentach UNESCO i UE (Hellinger i Bußmann, 2001). Wspieraniu zmiany językowej towarzyszą również działania dodatkowe, takie jak wprowadzenie żeńskich form do oficjalnych słowników języka niemieckiego (Kunkel-Razum, 2004) lub implementacja nakładek do edytorów tekstu, które w dokumentach podpowiadają żeńskie formy na równi z męskimi. W Szwajcarii debatę nad koniecznością wprowadzenia języka równościowego podjęto dopiero w 1984 r., po wyborze kobiety do parlamentu (Moser i in., 2011). Pierwsze oficjalne wytyczne dotyczące stosowania języka równościowego zostały opublikowane jednak dopiero w 1997 r. (i zrewidowane w 2009). W analizach korpusów szwajcarskich dokumentów prawnych (Elmiger i in., 2017) użycie rodzaju męskiego z czasem maleje, jednak użycie tej formy językowej nadal jest rozpowszechnione w źródłach popularnych (Honegger, 2000). Rozbieżność między używaniem języka urzędowego i potocznego może częściowo wyjaśniać niższą liczbę ogłoszeń o pracę tworzonych w języku niemieckim w Szwajcarii w porównaniu z Austrią (Hodel i in., 2017). Ogólnie rzecz biorąc, stosowanie języka równościowego jest związane z obecnością regulacji i zaleceń promujących używanie tego języka w praktyce.

Perspektywa czasowa we wprowadzaniu języka równościowego

Drugim czynnikiem, który ma istotnie znaczenie dla używania języka równościowego jest perspektywa czasowa. Pozytywny stosunek do języka równościowego zaobserwowano przede wszystkim tam, gdzie zmiana językowa została wprowadzona w życie już dawno, czyli np. w Niemczech (Trömel-Plötz, 1978). Natomiast wszędzie tam, gdzie zmiana jest świeża, spotyka się ona z oporem i żeńskie formy językowe oceniane są negatywnie (w języku polskim: Formanowicz i in., 2013; w języku angielskim: McConnell i Fazio, 1996; w języku włoskim: Mucchi-Faina, 2005). Prowadząc badania w początkowej fazie wprowadzania języka równościowego można zatem uzyskać zniekształcony obraz, zniechęcający do dalszych zmian. Jednak badania prowadzone w schemacie

podłużnym wskazują, że zmiana w języku może następować bardzo szybko (Gustafsson Sendén i in., 2015). Znacząca innowacja językowa jaką było dodanie do języka szwedzkiego nowego neutralnego zaimka *hen* początkowo wzbudziła duży opór. Wystarczyło jednak zaledwie pięć lat stosowania nowej formy językowej i postawy wobec niej zmieniły się na pozytywne. Co istotne, zmiana ta utrzymuje się w czasie i jest to obecnie najczęściej używana szwedzka forma generyczna (Renström i in., 2021).

W badaniach własnych również zajmowałam się pośrednio relacją pomiędzy czasem wprowadzenia języka równościowego a stosunkiem do tego języka (Formanowicz i in., 2015; artykuł IB.4). Zastosowałam wraz ze współpracowniczkami metodę przekrojową do porównania percepcji żeńskich (w porównaniu do męskich) form językowych w dwóch krajach Polsce i Austrii. Tak jak wspominałam powyżej, oba kraje różnią się pod wieloma względami, jeśli chodzi o zakres stosowania języka równościowego. Po pierwsze język polski i niemiecki różnią się łatwością wprowadzenia żeńskich form nazw zawodów; po drugie oba kraje różnią się poziomem równości płci; po trzecie – język równościowy funkcjonuje w Austrii od dawna i jest wspierany instytucjonalnie, podczas gdy w Polsce w czasie prowadzenia badania był nowością, niewspieraną przez żadne instytucje państwowe.

Biorąc pod uwagę wymienione różnice, postawiłyśmy hipotezę, że reakcje na język równościowy będą odmienne w Polsce i Austrii. Zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami (Budziszewska i in., 2014; Formanowicz i in., 2013), założyłyśmy, że reakcje na język równościowy będą bardziej negatywne niż reakcje na tradycyjne formy męskie w Polsce, gdzie stosowanie języka równościowego jest wciąż nowe, niewspierane instytucjonalnie oraz gdzie poziom nierówności płci jest wyższy. Jednak w Austrii, gdzie język równościowy jest dobrze ugruntowany, wspierany instytucjonalnie i współwystępujący z rosnącą równością płci spodziewaliśmy się, że formy równościowe wywołają bardziej pozytywne reakcje niż tradycyjne formy męskie użyte w funkcji generycznej. Przeprowadziłyśmy trzy badania (badania 1 i 2 w Polsce oraz badanie 3 w Austrii) o podobnym schemacie, aby stwierdzić, w jaki sposób użycie języka równościowego (w porównaniu do tradycyjnego) wpływa na poparcie respondentów dla inicjatyw społecznych. W badaniu 1 mężczyźni (ale nie kobiety) mniej przychylnie ocenili inicjatywę wprowadzenia kwot płciowych na listach wyborczych, jeśli inicjatywa była sformułowana w sposób równościowy w porównaniu do tradycyjnego użycia języka. W badaniu 2 efekt ten był niezależny od płci badanych, ale odnotowałyśmy go wyłącznie wobec inicjatywy równościowej. Użycie żeńskich form tytułów zawodowych prowadziło do mniej korzystnych ocen inicjatywy, gdy jej celem było równouprawnienie płci (wspieranie studentek), ale nie, gdy inicjatywa miała na celu osiągnięcie innych form równości (wspieranie studentów z krajów dotkniętych wojną). Spójnie z innymi

badaniami dotyczącymi języka niemieckiego (Vervecken i Hannover, 2012), badanie 3 dotyczące austriackiego języka niemieckiego wykazało, że używanie żeńskich form prowadziło do większego poparcia wszystkich rodzajów inicjatyw.

Zaobserwowaliśmy zatem, że w odniesieniu do języka polskiego można było zauważyć zmianę, że już nie każda inicjatywa była oceniana gorzej, jeśli zastosowano formy żeńskie. Może być to pośrednim wskaźnikiem pewnej zmiany w zakresie języka polskiego, gdzie zaledwie kilka lat wcześniej żeńskie formy językowe były oceniane gorzej, niezależnie od rozpatrywanego kontekstu (Bojarska, 2011; Budziszewska i in., 2014; Formanowicz i in., 2013; Formanowicz i Szczesny, 2016 - badania w tym artykule zostały przeprowadzone w roku 2012).

W języku niemieckim używanie języka równościowego stało się pewną normą. Naruszenie normy językowej, może być uważane za przejaw niekompetencji (Giles i Coupland, 1991) i w rezultacie być napiętnowane. Co więcej, pozytywny wpływ języka równościowego, sugeruje, że ten język stał się tak bliski użytkownikom niemieckiego, że jego nieużywanie zmniejszyło wsparcie uczestników dla inicjatywy. Nasze wyniki pomagają zatem wyjaśnić zmiany w reakcjach na język równościowy i przybliżyć proces, który zachodzi wraz ze zmianą języka. Kiedy język równościowy jest nowy, może napotkać opór, ponieważ może być postrzegany jako utrudniający płynność mowy potocznej. Wcześniejsze badania sugerują, że sprzeciw wobec języka równościowego wynika głównie z jego nowości (Blaubergs, 1980; Parks i Roberton, 1998).

Zwolennicy języka równościowego byli jednak krytykowani również ze względu na promowanie praw kobiet. Uczestnicy badania Parks i Roberton (1998) uważali, że na język tradycyjny mogą obrażać się wyłącznie feministyczne aktywistki. Argumenty tego rodzaju wypowiadali nie tylko studenci (Parks i Roberton, 1998), ale także przedstawiciele środowiska naukowego (Maass i in., 2014). Zakładamy zatem, że początkowo po wprowadzeniu języka równościowego jego współwystępowanie z kwestią równości płci może być postrzegane jako silnie wskazujące na pozycję feministyczną. Gdy język równościowy lub kwestia równouprawnienia płci występują oddzielnie, skojarzenie z feminizmem może być na tyle dyskretne, że nie wpływa na ocenę inicjatywy społecznej. Na zaawansowanym etapie, kiedy stosowanie form równościowych staje się standardem, feminitywy będą prawdopodobnie oceniane tak samo pozytywnie jak język tradycyjny – lub nawet bardziej pozytywnie, gdy zwyczaj odnoszenia się do kobiety w języku męskim stanie się przestarzały.

Nasze badania mogą pomóc zrozumieć także rozbieżności w wynikach badań wcześniejszych, w których raportowano zarówno pozytywne, jak i negatywne oceny sformułowań równościowych (np. McConnell i Fazio, 1996; Vervecken i Hannover, 2012). Te pozornie sprzeczne wyniki odzwierciedlają różne etapy adaptacji do języka równościowego w poszczególnych

społeczeństwach. W latach 80., kiedy język równości płci był wszędzie nowy, negatywne skutki form równościowych prawdopodobnie były powszechne. Używanie języka równościowego także poza kontekstem feministycznym może pomóc normalizacji feminatywów i innych form.

Negatywny wpływ języka równościowego na inicjatywy związane z płcią można uznać za przejściowy i zakładać, że będzie się utrzymywać do czasu, gdy język równościowy stanie się bardziej powszechny i mniej kojarzony z kontekstem feministycznym. Wydaje się, że ten rozwój miał miejsce w austriackim języku niemieckim. Niemniej jednak kolejne badania powinny starać się bardziej bezpośrednio uchwycić zmianę w postawach wobec języka równościowego.

Nasze badania i przegląd teoretyczny wskazują, żeby patrzeć na zmiany językowe przez pryzmat czasu. Czas wymagany do wystąpienia zmiany może być krótki, co pokazały badania francuskie (Gygax i Gesto, 2007). Wykazano, że gdy uczestnicy po raz pierwszy czytali pary słów żeńskich i męskich, szybkość czytania spadła, jednak do swojego tempa czytania badania wracali już po dwóch lub trzech zdaniach. Inne badania wskazują, że badani, którzy byli zniechęceni do używania języka tradycyjnego, już po semestrze znacząco zwiększyli zakres stosowania języka równościowego (Prentice, 1994). Wyniki badań nad działaniami interwencyjnymi wskazują zatem, że zmiana w języku możliwa jest w relatywnie krótkim czasie.

PODSUMOWANIE I DALSZE KIERUNKI BADAWCZE

Badania własne prowadziłam w mało rozpowszechnionych językach na świecie: polskim i niemieckim. Jednakże wyjście poza perspektywę WEIRD (Western, Educated, Industrial, Rich, Democratic; Henrich i in., 2010), reprezentowaną w tym przypadku poprzez badania nad językiem angielskim, pozwoliło na wskazanie uniwersalnych mechanizmów zmiany językowej.

Oddziaływania językowe są subtelne i ludzie nie zdają sobie sprawy z tego, w jaki sposób język wspiera nierówności i jaki ma wpływ na wybory życiowe podejmowane przez młode kobiety, motywację kobiet do pracy, a nawet na decyzje rekrutacyjne pracodawców. Wprowadzanie reform bez podnoszenia świadomości może sprawić, że nowe formy będą uciążliwe, ponieważ naruszają zasady dotyczące płynności językowej i ekonomii używania języka. Regulacje instytucjonalne przyczyniają się do szybszej i bardziej efektywnej zmiany języka. Podnoszenie świadomości na temat języka równościowego może również pomóc przezwyciężyć trudności występujące w pierwszej fazie jego wprowadzania. Kiedy język równościowy jest wciąż nowością, informowanie o jego pozytywnych konsekwencjach społecznych może zachęcić użytkowników języka do dokonywania korekty własnych niechętnych reakcji na nowe formy. Także kobiety mogą wówczas chętniej stosować nowe formy w odniesieniu do samych siebie. Wszystkie te procesy mogłyby przyczynić się do popularyzacji języka równościowego i zwiększyć efektywność zmiany języka. Co

istotne, wprowadzie prowadzone przeze mnie badania dotyczyły równości płci, można się spodziewać, że mechanizmy zmiany językowej mogą być także generalizowane na inne reformy językowe. Można założyć, że nowość i brak instytucjonalnego umocowania są przyczynami, które utrudniają zmianę językową niezależnie od tego, kogo dotyczą. Moje badania pozwoliły przybliżyć mechanizmy dynamiki zmian językowych w języku i ich roli w zmieniającym się świecie społecznym.

LITERATURA CYTOWANA

- Abele, A. E., & Wojciszke, B. (2007). Agency and communion from the perspective of self versus others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(5), 751–763. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.93.5.751>
- Abele, A. E., & Wojciszke, B. (2014). Communal and agentic content in social cognition: A dual perspective model. *Advances in Experimental Social Psychology*, 50, 195–255. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-800284-1.00004-7>
- Ahearn, L. M. (2001). Language and Agency. *Annual Review of Anthropology*, 30(1), 109–137. <https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.30.1.109>
- Albarracín, D., Handley, I. M., Noguchi, K., McCulloch, K. C., Li, H., Leeper, J., Brown, R. D., Earl, A., & Hart, W. P. (2008). Increasing and decreasing motor and cognitive output: a model of general action and inaction goals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(3), 510–523. <https://doi.org/10.1037/a0012833>
- American Psychological Association (1975). Guidelines for nonsexist use of language. *American Psychologist*, 30(6), 682–684. <https://doi.org/10.1037/h0076869>
- Bailey, A. H., Dovidio, J. F., & LaFrance, M. (2021). “Master” of none: Institutional language change linked to reduced gender bias. *Journal of Experimental Psychology: Applied*. <https://doi.org/10.1037/xap0000326>
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: an agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52, 1–26. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.1>
- Bem, S. L., & Bem, D. J. (1973). Does sex-biased job advertising “aid and abet” sex discrimination? *Journal of Applied Social Psychology*, 3(1), 6–18. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1973.tb01290.x>
- Blauberger, M. S. (1980). An analysis of classic arguments against changing sexist language. *Women’s Studies International Quarterly*, 3(2–3), 135–147. [https://doi.org/10.1016/S0148-0685\(80\)92071-0](https://doi.org/10.1016/S0148-0685(80)92071-0)
- Bocanegra, Y., García, A. M., Lopera, F., Pineda, D., Baena, A., Ospina, P., Alzate, D., Buriticá, O., Moreno, L., Ibáñez, A., & Cueto, F. (2017). Unspeakable motion: Selective action-verb impairments in Parkinson’s disease patients without mild cognitive impairment. *Brain and Language*, 168, 37–46. <https://doi.org/10.1016/j.bandl.2017.01.005>
- Bojarska, K. (2011). Influence of androcentric and gender-inclusive lexical constructions on gender-associational responses. *Studia Psychologiczne*, 49(2), 53–68.
- Bornkessel, I., & Schlesewsky, M. (2006). The extended argument dependency model: a neurocognitive approach to sentence comprehension across languages. *Psychological Review*, 113(4), 787–821. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.113.4.787>
- Boyd, R. L., & Schwartz, H. A. (2020). Natural language analysis and the psychology of verbal behavior: the past, present, and future states of the field. *Journal of Language and Social Psychology*. <https://doi.org/10.1177/0261927X20967028>

- Braun, F., Sczesny, S., & Stahlberg, D. (2005). Cognitive effects of masculine generics in German: An overview of empirical findings. *Communications*, 30(1), 1–21. <https://doi.org/10.1515/comm.2005.30.1.1>
- Briere, J., & Lanktree, C. (1983). Sex-role related effects of sex bias in language. *Sex Roles*, 9(5), 625–632. <https://doi.org/10.1007/BF00290069>
- Bruckmüller, S., & Abele, A. E. (2010). Comparison focus in intergroup comparisons: who we compare to whom influences who we see as powerful and agentic. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(10), 1424–1435. <https://doi.org/10.1177/0146167210383581>
- Bryan, C. J., Walton, G. M., Rogers, T., & Dweck, C. S. (2011). Motivating voter turnout by invoking the self. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 108, 12653–12656. doi:10.1073/pnas.1103343108.
- Brysbaert, M., Warriner, A. B., & Kuperman, V. (2014). Concreteness ratings for 40 thousand generally known English word lemmas. *Behavior Research Methods*, 46(3), 904–911. <https://doi.org/10.3758/s13428-013-0403-5>
- Budziszewska, M., Hansen, K., & Bilewicz, M. (2014). Backlash over gender-fair language: The impact of feminine job titles on men's and women's perception of women. *Journal of Language and Social Psychology*, 33(6), 681–691. <https://doi.org/10.1177/0261927X14544371>
- Cappa, S. F., & Pulvermüller, F. (2012). Cortex special issue: language and the motor system. *Cortex*, 48(7), 785–787. <https://doi.org/10.1016/j.cortex.2012.04.010>
- Carnaghi, A., Maass, A., Gresta, S., Bianchi, M., Cadinu, M., & Arcuri, L. (2008). Nomina sunt omnia: on the inductive potential of nouns and adjectives in person perception. *Journal of Personality and Social Psychology*, 94(5), 839–859. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.94.5.839>
- Carney, D. R., Jost, J. T., Gosling, S. D., & Potter, J. (2008). The secret lives of liberals and conservatives: personality profiles, interaction styles, and the things they leave behind. *Political Psychology*, 29(6), 807–840. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2008.00668.x>
- Carreiras, M. (1996). The use of stereotypical gender information in constructing a mental model: Evidence from English and Spanish. *The Quarterly Journal of Experimental Psychology: Section A*, 49(3), 639–663. <https://doi.org/10.1080/713755647>
- Carrera, P., Muñoz, D., Caballero, A., Fernández, I., & Albarracín, D. (2012). The Present Projects Past Behavior into the Future while the Past Projects Attitudes into the Future: How Verb Tense Moderates Predictors of Drinking Intentions. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48(5), 1196–1200. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2012.04.001>
- Coates, J. (2013). *Women, men and everyday talk*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137314949>
- Coenen, L. H. M., Hedeboew, L., & Semin, G. R. (2006). *Measuring Language Abstraction. The Linguistic Category Model*.
- Cuddy, A. J. C., Fiske, S. T., & Glick, P. (2004). When professionals become mothers, warmth doesn't cut the ice. *Journal of Social Issues*, 60(4), 701–718. <https://doi.org/10.1111/j.0022-4537.2004.00381.x>
- Decter-Frain, A., & Frimer, J. A. (2016). Impressive words: linguistic predictors of public approval of the U.S. congress. *Frontiers in Psychology*, 7, 240. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00240>
- Denzin, N. K. (1978). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods*. Aldine Publishing Company.
- Desprez-Bouancha, A., Doolaege, J., & Ruprecht, L. (1999). Guidelines on gender-neutral language. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377299?1=null&queryId=f4a27bc8-3ace-41c2-9606-910e18c36bf0>
- Dryer, M. S. (2013). Order of subject, object and verb. In M. S. Dryer, & M. Haspelmath (Eds.), *The world atlas of language structures online*. Leipzig: Max Planck Institute.

- Eagly, A. H. (1987). *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Eagly, A. H., & Karau, S. J. (2002). Role congruity theory of prejudice toward female leaders. *Psychological Review*, 109(3), 573–598. <https://doi.org/10.1037//0033-295X.109.3.573>
- Eagly, A. H., & Wood, W. (2013). The nature–nurture debates: 25 years of challenges in understanding the psychology of gender. *Perspectives on Psychological Science*, 8(3), 340–357. <https://doi.org/10.1177/1745691613484767>
- Eckel, C. C., Herberich, D. H., & Meer, J. (2017). A field experiment on directed giving at a public university. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 66, 66–71. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2016.04.007>
- Elmiger, D., Tunger, V., & Schaeffer-Lacroix, E. (2017). *Geschlechtergerechte Behördentexte. Linguistische Untersuchungen und Stimmen zur Umsetzung in der mehrsprachigen Schweiz* [Gender-appropriate official texts. Linguistic studies and voices for implementation in multilingual Switzerland]. Université de Genève.
- Esaulova, Y., & Stockhausen, L. von. (2015). Cross-linguistic evidence for gender as a prominence feature. *Frontiers in Psychology*, 6. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01356>
- Esslen, M., Metzler, S., Pascual-Marqui, R., & Jancke, L. (2008). Pre-reflective and reflective self-reference: a spatiotemporal EEG analysis. *Neuroimage*, 42(1), 437–449. <https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2008.01.060>
- European Parliament (2008). *Gender-neutral language in the European Parliament*. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2009/0001/P6_PUB\(2009\)0001_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2009/0001/P6_PUB(2009)0001_EN.pdf)
- Feigl, S. (2009). *Geschlechtergerechte Stellenausschreibung* [Gender-fair job advertisements]. Hrsg. von der Anwältin für die Gleichbehandlung von Frauen und Männern in der Arbeitswelt. <https://www.gleichbehandlungsanwaltschaft.gv.at/dam/jcr:73d13b76-20f1-4849-850b-a8e96400f851/Geschlechtergerechte%20Stellenausschreibung.pdf>
- Ferreira, F. (1994). Choice of passive voice is affected by verb type and animacy. *Journal of Memory and Language*, 33(6), 715–736. <https://doi.org/10.1006/jmla.1994.1034>
- Fetters, M. D., Curry, L. A., & Creswell, J. W. (2013). Achieving integration in mixed methods designs-principles and practices. *Health Services Research*, 48(6), 2134–2156. <https://doi.org/10.1111/1475-6773.12117>
- Fiedler, K. (2008). The implicit meta-theory that has inspired and restricted LCM research. *Journal of Language and Social Psychology*, 27(2), 182–196. <https://doi.org/10.1177/0261927X07313656>
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P., & Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 878–902. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.82.6.878>
- Fiske, S. T., & Dupree, C. (2014). Gaining trust as well as respect in communicating to motivated audiences about science topics. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 111 Suppl 4, 13593–13597. <https://doi.org/10.1073/pnas.1317505111>
- Formanowicz, M. (2020). Verb intergroup bias: verbs are used more often in reference to ingroups than outgroups. *Social Psychological and Personality Science*, 11(6), 854–864. <https://doi.org/10.1177/1948550619893957>
- Formanowicz, M., Bedynska, S., Cislak, A., Braun, F., & Sczesny, S. (2013). Side effects of gender-fair language: How feminine job titles influence the evaluation of female applicants. *European Journal of Social Psychology*, 43(1), 62–71. <https://doi.org/10.1002/ejsp.1924>
- Formanowicz, M. M., Cislak, A., Horvath, L. K., & Sczesny, S. (2015). Capturing socially motivated linguistic change: How the use of gender-fair language affects support for social initiatives in Austria and Poland. *Frontiers in Psychology*, 6. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01617>

- Formanowicz, M., Goldenberg, A., Saguy, T., Pietraszkiewicz, A., Walker, M., & Gross, J. J. (2018). Understanding dehumanization: The role of agency and communion. *Journal of Experimental Social Psychology*, 77, 102–116. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2018.04.003>
- Formanowicz, M., & Hansen, K. (2021). Subtle linguistic cues affecting gender in(equality). *Journal of Language and Social Psychology*. <https://doi.org/10.1177/0261927X211035170>
- Formanowicz, M., Pietraszkiewicz, A., Roessel, J., Suitner, C., Witkowska, M., & Maass, A. (2021). “Make it Happen!” *Social Psychology*, 52(2), 75–89. <https://doi.org/10.1027/1864-9335/a000435>
- Formanowicz, M., Roessel, J., Suitner, C., & Maass, A. (2017). Verbs as linguistic markers of agency: The social side of grammar. *European Journal of Social Psychology*, 47(5), 566–579. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2231>
- Formanowicz, M., & Sczesny, S. (2016). Gender-fair language and professional self-reference: The case of female psychologists in Polish. *Journal of Mixed Methods Research*, 10(1), 64–81. <https://doi.org/10.1177/1558689814550877>
- Foroni, F., & Semin, G. R. (2009). Language that puts you in touch with your bodily feelings: the multimodal responsiveness of affective expressions. *Psychological Science*, 20(8), 974–980. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2009.02400.x>
- Frith, U., & Frith, C. (2010). The social brain: allowing humans to boldly go where no other species has been. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B, Biological Sciences*, 365(1537), 165–176. <https://doi.org/10.1098/rstb.2009.0160>
- Garside, R. (1987). The CLAWS Word-tagging System. In R. Garside, G. Leech, & G. Sampson (Eds.), *The computational analysis of English: A corpus-based approach*. London: Longman.
- Gaucher, D., Friesen, J., & Kay, A. C. (2011). Evidence that gendered wording in job advertisements exists and sustains gender inequality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(1), 109–128. <https://doi.org/10.1037/a0022530>
- Gelman, S. A., & Heyman, G. D. (1999). Carrot-eaters and creature-believers: The effects of lexicalization on children’s inferences about social categories. *Psychological Science*, 10(6), 489–493. <https://doi.org/10.1111/1467-9280.00194>
- Giles, H. (1978). Linguistic differentiation between ethnic groups. In H. Tajfel (Ed.), *Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations* (pp. 361–393). Academic Press.
- Giles, H., & Coupland, N. (1991). *Language: Contexts and consequences*. Open University Press.
- Glick, P., Wilk, K., & Perreault, M. (1995). Images of occupations: Components of gender and status in occupational stereotypes. *Sex Roles*, 32(9–10), 565–582.
- Główny Urząd Statystyczny (2012). *Struktura wynagrodzeń według zawodów w październiku 2010 r.* [Structure of wages and salaries by occupations in October 2010]. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-zatrudnieni-wynagrodzenia-koszty-pracy/struktura-wynagrodzen-wedlug-zawodow-w-pazdzierniku-2010-r-4,5.html>
- Guerrero, G., & Calvillo, D. P. (2016). Animacy increases second target reporting in a rapid serial visual presentation task. *Psychonomic Bulletin & Review*, 23(6), 1832–1838. <https://doi.org/10.3758/s13423-016-1040-7>
- Gustafsson Sendén, M., Bäck, E. A., & Lindqvist, A. (2015). Introducing a gender-neutral pronoun in a natural gender language: The influence of time on attitudes and behavior. *Frontiers in Psychology*, 6. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00893>
- Gygax, P., Gabriel, U., Lévy, A., Pool, E., Grivel, M., & Pedrazzini, E. (2012). The masculine form and its competing interpretations in French: When linking grammatically masculine role names to female referents is difficult. *Journal of Cognitive Psychology*, 24(4), 395–408. <https://doi.org/10.1080/20445911.2011.642858>
- Gygax, P., Gabriel, U., Sarrasin, O., Oakhill, J., & Garnham, A. (2008). Generically intended, but specifically interpreted: When beauticians, musicians, and mechanics are all men. *Language and Cognitive Processes*, 23(3), 464–485. <https://doi.org/10.1080/01690960701702035>

- Gygax, P., & Gestó, N. (2007). Féminisation et lourdeur de texte [Feminisation of language and hindering reading]. *L'Année Psychologique*, 107(02), 239–255.
- Hanson, W. E., Creswell, J. W., Clark, V. L. P., Petska, K. S., & Creswell, J. D. (2005). Mixed methods research designs in counseling psychology. *Journal of Counseling Psychology*, 52(2), 224–235. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.52.2.224>
- Hebl, M. R., King, E. B., Glick, P., Singletary, S. L., & Kazama, S. (2007). Hostile and benevolent reactions toward pregnant women: Complementary interpersonal punishments and rewards that maintain traditional roles. *The Journal of Applied Psychology*, 92(6), 1499–1511. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.92.6.1499>
- Hegarty, P., Watson, N., Fletcher, L., & McQueen, G. (2011). When gentlemen are first, and ladies are last: effects of gender stereotypes on the order of romantic partners' names. *The British Journal of Social Psychology / the British Psychological Society*, 50(Pt 1), 21–35. <https://doi.org/10.1348/014466610X486347>
- Heilman, M. E., & Eagly, A. H. (2008). Gender stereotypes are alive, well, and busy producing workplace discrimination. *Industrial and Organizational Psychology*, 1(4), 393–398. <https://doi.org/10.1111/j.1754-9434.2008.00072.x>
- Helgeson, V. S. (1994). Relation of agency and communion to well-being: Evidence and potential explanations. *Psychological Bulletin*, 116(3), 412–428. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.116.3.412>
- Hellinger, M. & Bußmann, H. (Eds.). (2001). *Gender across languages: The linguistic representation of women and men (Vol. 1)*. John Benjamins Publishing Company.
- Henrich, J., Heine, S. J., & Norenzayan, A. (2010). The weirdest people in the world? *Behavioral and Brain Sciences*, 33(2–3), 61–83. <https://doi.org/10.1017/S0140525X0999152X>
- Hillis, A. E., & Caramazza, A. (1995). Representation of grammatical categories of words in the brain. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 7(3), 396–407. <https://doi.org/10.1162/jocn.1995.7.3.396>
- Hodel, L., Formanowicz, M., Sczesny, S., Valdrová, J., & von Stockhausen, L. (2017). Gender-fair language in job advertisements: A cross-linguistic and cross-cultural analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 48(3), 384–401. <https://doi.org/10.1177/0022022116688085>
- Holden, G. (1991). The relationship of self-efficacy appraisals to subsequent health related outcomes: a meta-analysis. *Social Work in Health Care*, 16(1), 53–93. https://doi.org/10.1300/j010v16n01_05
- Honegger, M. (2000). *Das Vorabendprogramm im Schweizer Privatfernsehen und seine sprachliche Ferne zu Frauen* [Gender-adequate language in Swiss-German private TV]. *Bulletin Suisse de Linguistique Appliquée*, 72, 149–165
- Holtgraves, T. M. & Kashima, Y. (2008). Language, meaning, and social cognition. *Personality and Social Psychology Review*, 12(1), 73–94. <https://doi.org/10.1177/1088868307309605>
- Hopper, P. J., & Thompson, S. A. (1985). The iconicity of the universal categories “noun” and “verb.” In J. Haiman (Ed.), *Iconicity in Syntax* (Vol. 6, p. 151). John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/tsl.6.08hop>
- Horvath, L. K., Merkel, E. F., Maass, A., & Sczesny, S. (2015). Does gender-fair language pay off? The social perception of professions from a cross-linguistic perspective. *Frontiers in Psychology*, 6. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.02018>
- Hoyt, C. L. (2012). Gender bias in employment contexts: A closer examination of the role incongruity principle. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48(1), 86–96. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2011.08.004>
- Idan, O., Halperin, E., Hameiri, B., & Reifen Tagar, M. (2018). A rose by any other name? A subtle linguistic cue impacts anger and corresponding policy support in intractable conflict. *Psychological Science*, 29(6), 972–983. <https://doi.org/10.1177/0956797618772823>

- Ito, T. A., & Urland, G. R. (2003). Race and gender on the brain: Electrocortical measures of attention to the race and gender of multiply categorizable individuals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(4), 616–626. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.4.616>
- Jackson, J. C., Watts, J., List, J.-M., Drabble, R., & Lindquist, K. (2020). *From text to thought: how analyzing language can advance psychological science*. <https://doi.org/10.31234/osf.io/qat4r>
- Jost, J. T., Glaser, J., Kruglanski, A. W., & Sulloway, F. J. (2003). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin*, 129(3), 339–375. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.3.339>
- Jost, J. T., Nosek, B. A., & Gosling, S. D. (2008). Ideology: Its resurgence in social, personality, and political psychology. *Perspectives on Psychological Science*, 3(2), 126–136. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6916.2008.00070.x>
- Kesebir, S. (2017). Word order denotes relevance differences: The case of conjoined phrases with lexical gender. *Journal of Personality and Social Psychology*, 113(2), 262–279. <https://doi.org/10.1037/pspi0000094>
- Koch, A., Imhoff, R., Dotsch, R., Unkelbach, C., & Alves, H. (2016). The ABC of stereotypes about groups: Agency/socioeconomic success, conservative-progressive beliefs, and communion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 110(5), 675–709. <https://doi.org/10.1037/pspa0000046>
- Koenig, A. M., Eagly, A. H., Mitchell, A. A., & Ristikari, T. (2011). Are leader stereotypes masculine? A meta-analysis of three research paradigms. *Psychological Bulletin*, 137(4), 616–642. <https://doi.org/10.1037/a0023557>
- Koniuszaniec, G., & Błaszowska, H. (2003). Language and gender in Polish. In M. Hellinger & H. Bußmann (Eds.), *Gender across languages: The linguistic representation of women and men* (Vol. 3, pp. 259–285). John Benjamins Publishing Company.
- Kunkel-Razum, K. (2004). Die Frauen und der Duden – der Duden und die Frauen [The women and the Duden – the Duden and the women]. In K. M. Eichhoff-Cyrus (Ed.), *Adam, Eva und Die Sprache, Beiträge zur Geschlechterforschung* [Adam, Eve and the language] (pp. 308–315). Dudenverlag.
- Landauer, T. K., & Dumais, S. T. (1997). A solution to Plato's problem: The latent semantic analysis theory of acquisition, induction, and representation of knowledge. *Psychological Review*, 104(2), 211–240. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.104.2.211>
- Leaper, C., Anderson, K. J., & Sanders, P. (1998). Moderators of gender effects on parents' talk to their children: a meta-analysis. *Developmental Psychology*, 34(1), 3–27. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.34.1.3>
- Lévy, A., Gygax, P., & Gabriel, U. (2014). Fostering the generic interpretation of grammatically masculine forms: When my aunt could be one of the mechanics. *Journal of Cognitive Psychology*, 26(1), 27–38. <https://doi.org/10.1080/20445911.2013.861467>
- Liu, S., Ullman, T. D., Tenenbaum, J. B., & Spelke, E. S. (2017). Ten-month-old infants infer the value of goals from the costs of actions. *Science*, 358(6366), 1038–1041. <https://doi.org/10.1126/science.aag2132>
- Maass, A., Arcuri, L., & Suitner, C. (2014). Shaping intergroup relations through language. In T. M. Holtgraves (Ed.), *The Oxford handbook of language and social psychology* (pp. 157–176). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199838639.013.036>
- Maass, A., Ceccarelli, R., & Rudin, S. (1996). Linguistic intergroup bias: Evidence for in-group-protective motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(3), 512–526. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.71.3.512>
- Maass, A., Milesi, A., Zabbini, S., & Stahlberg, D. (1995). Linguistic intergroup bias: differential expectancies or in-group protection? *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(1), 116–126. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.1.116>

- Maass, A., Salvi, D., Arcuri, L., & Semin, G. (1989). Language use in intergroup contexts: the linguistic intergroup bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 981–993. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.981>
- MacKay, D. G. (1980). Language, thought and social attitudes. In H. Giles, W. P. Robinson, & P. M. Smith (Eds.), *Language: Social psychological perspectives* (pp. 89–96). Pergamon Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-024696-3.50019-3>
- Madera, J. M., Hebl, M. R., & Martin, R. C. (2009). Gender and letters of recommendation for academia: agentic and communal differences. *The Journal of Applied Psychology*, 94(6), 1591–1599. <https://doi.org/10.1037/a0016539>
- McConnell, A. R., & Fazio, R. H. (1996). Women as men and people: Effects of gender-marked language. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(10), 1004–1013. <https://doi.org/10.1177/01461672962210003>
- Mendelsohn, J., Tsvetkov, Y., & Jurafsky, D. (2020). *A framework for the computational linguistic analysis of dehumanization*. <http://arXiv:2003.03014>
- Merkel, E., Maass, A., & Frommelt, L. (2012). Shielding women against status loss: The masculine form and its alternatives in the Italian language. *Journal of Language and Social Psychology*, 31(3), 311–320. <https://doi.org/10.1177/0261927X12446599>
- Michel, J.-B., Shen, Y. K., Aiden, A. P., Veres, A., Gray, M. K., Google Books Team, Pickett, J. P., Hoiberg, D., Clancy, D., Norvig, P., Orwant, J., Pinker, S., Nowak, M. A., & Aiden, E. L. (2011). Quantitative analysis of culture using millions of digitized books. *Science*, 331(6014), 176–182. <https://doi.org/10.1126/science.1199644>
- Moreno, A., & Mossio, M. (2015). *Biological Autonomy* (Vol. 12). Springer Netherlands. <https://doi.org/10.1007/978-94-017-9837-2>
- Moser, F., Sato, S., Chiarini, T., Dmitrow-Devold, K., & Kuhn, E. (2011). Comparative analysis of existing guidelines for gender-fair language within the ITN LCG Network. Marie Curie Initial Training Network. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.727.7256&rep=rep1&type=pdf>
- Mucchi-Faina, A. (2005). Visible or influential? Language reforms and gender (in)equality. *Social Science Information*, 44(1), 189–215. <https://doi.org/10.1177/0539018405050466>
- Multon, K. D., Brown, S. D., & Lent, R. W. (1991). Relation of self-efficacy beliefs to academic outcomes: A meta-analytic investigation. *Journal of Counseling Psychology*, 38(1), 30–38. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.38.1.30>
- New, J., Cosmides, L., & Tooby, J. (2007). Category-specific attention for animals reflects ancestral priorities, not expertise. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 104(42), 16598–16603. <https://doi.org/10.1073/pnas.0703913104>
- Nissen, U. K. (2002). Gender in Spanish: Tradition and innovation. In M. Hellinger & H. Bußmann (Eds.), *Gender across language: The linguistic representation of women and men* (Vol. 2, pp. 251–277). John Benjamins Publishing Company.
- Niven, D., & Zilber, J. (2000). Elite use of racial labels: Ideology and preference for African American or Black. *Howard Journal of Communication*, 11(4), 267–277. <https://doi.org/10.1080/10646170050204554>
- Parks, J. B., & Robertson, M. A. (1998). Contemporary arguments against nonsexist language: Blaubergs (1980) revisited. *Sex Roles*, 39(5-6), 445–461. <https://doi.org/10.1023/A:1018827227128>
- Pauwels, A. (2003). Linguistic sexism and feminist linguistic activism. In J. Holmes & M. Meyerhoff (Eds.), *The handbook of language and gender* (pp. 550–570). Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9780470756942.ch24>
- Pennebaker, J. W., & Beall, S. K. (1986). Confronting a traumatic event: Toward an understanding of inhibition and disease. *Journal of Abnormal Psychology*, 95, 274–281. doi:10.1037/0021-843X.95.3.274

- Pennebaker, J. W., Boyd, R. L., Jordan, K., & Blackburn, K. (2015). The Development and Psychometric Properties of LIWC2015. *UT Faculty/Researcher Works*.
- Pęzik, P. (2011). Providing corpus feedback for translators with the PELCRA search engine for NKJP. In S. Goźdz-Roszkowski (Ed.), *Explorations across languages and corpora: PALC 2009* (pp. 135–144). Peter Lang.
- Pietraszkiewicz, A., Formanowicz, M., Gustafsson Sendén, M., Boyd, R. L., Sikström, S., & Sczesny, S. (2019). The big two dictionaries: Capturing agency and communion in natural language. *European Journal of Social Psychology*, 49(5), 871–887. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2561>
- Prentice, D. A. (1994). Do language reforms change our way of thinking? *Journal of Language and Social Psychology*, 13(1), 3–19. <https://doi.org/10.1177/0261927X94131001>
- Prewitt-Freilino, J. L., Caswell, T. A., & Laakso, E. K. (2012). The gendering of language: A comparison of gender equality in countries with gendered, natural gender, and genderless languages. *Sex Roles*, 66, 268–281. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-0083-5>
- Renström, E. A., Lindqvist, A., & Sendén, M. G. (2021). The multiple meanings of the gender-inclusive pronoun hen: Predicting attitudes and use. *European Journal of Social Psychology*. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2816>
- Rhodes, M., Leslie, S.-J., Yee, K. M., & Saunders, K. (2019). Subtle linguistic cues increase girls' engagement in science. *Psychological Science*, 30(3), 455–466. <https://doi.org/10.1177/0956797618823670>
- Ridgeway, C. L. (2001). Gender, status, and leadership. *Journal of Social Issues*, 57(4), 637–655. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00233>
- Rissman, L., & Majid, A. (2019). Thematic roles: Core knowledge or linguistic construct? *Psychonomic Bulletin & Review*, 26(6), 1850–1869. <https://doi.org/10.3758/s13423-019-01634-5>
- Roubroeks, M., Ham, J., & Midden, C. (2011). When artificial social agents try to persuade people: the role of social agency on the occurrence of psychological reactance. *International Journal of Social Robotics*, 3(2), 155–165. <https://doi.org/10.1007/s12369-010-0088-1>
- Rudman, L. A., & Fairchild, K. (2004). Reactions to counterstereotypic behavior: The role of backlash in cultural stereotype maintenance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87(2), 157–176. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.87.2.157>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2006). Self-regulation and the problem of human autonomy: does psychology need choice, self-determination, and will? *Journal of Personality*, 74(6), 1557–1585. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2006.00420.x>
- Sabatini, A. (1987). *Il sessismo nella lingua Italiana* [Sexism in Italian language]. Presidenza del Consiglio dei Ministri. https://web.uniroma1.it/fac_smfn/sites/default/files/IlSessismoNellaLinguaItaliana.pdf
- Sato, S., Gabriel, U., & Gygas, P. M. (2016). Altering male-dominant representations: A study on nominalized adjectives and participles in first and second language German. *Journal of Language and Social Psychology*, 35(6), 667–685. <https://doi.org/10.1177/0261927X15625442>
- Sczesny, S., Formanowicz, M., & Moser, F. (2016). Can gender-fair language reduce gender stereotyping and discrimination? *Frontiers in Psychology*, 7. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00025>
- Sczesny, S., & Kühnen, U. (2004). Meta-cognition about biological sex and gender-stereotypic physical appearance: Consequences for the assessment of leadership competence. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(1), 13–21. <https://doi.org/10.1177/0146167203258831>
- Semin, G. R., & Fiedler, K. (1988). The cognitive functions of linguistic categories in describing persons: Social cognition and language. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(4), 558–568. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.4.558>

- Simion, F., Regolin, L., & Bulf, H. (2008). A predisposition for biological motion in the newborn baby. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 105(2), 809–813. <https://doi.org/10.1073/pnas.0707021105>
- Spender, D. (1980). *Man made language*. Routledge & Kegan Paul.
- Stahlberg, D., Braun, F., Irmen, L., & Sczesny, S. (2007). Representation of the sexes in language. In K. Fiedler (Ed.), *Social communication* (pp. 163–187). Psychology Press.
- Stahlberg, D., Sczesny, S., & Braun, F. (2001). Name your favorite musician: Effects of masculine generics and of their alternatives in German. *Journal of Language and Social Psychology*, 20(4), 464–469. <https://doi.org/10.1177/0261927X01020004004>
- Stajkovic, A. D., & Luthans, F. (1998). Self-efficacy and work-related performance: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 124(2), 240–261. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.124.2.240>
- Stout, J. G., & Dasgupta, N. (2011). When he doesn't mean you: Gender-exclusive language as ostracism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(6), 757–769. <https://doi.org/10.1177/0146167211406434>
- Suitner, C., & Maass, A. (2008). The role of valence in the perception of agency and communion. *European Journal of Social Psychology*, 38(7), 1073–1082. <https://doi.org/10.1002/ejsp.525>
- Tajfel, Henri. (1982). Social Psychology of Intergroup Relations. *Ann. Rev. Psychol.*, 33, 1–39.
- Tausczik, Y. R., & Pennebaker, J. W. (2010). The psychological meaning of words: LIWC and computerized text analysis methods. *Journal of Language and Social Psychology*, 29(1), 24–54. <https://doi.org/10.1177/0261927X09351676>
- Tipler, C., & Ruscher, J. B. (2014). Agency's role in dehumanization: Non-human metaphors of out-groups. *Social and Personality Psychology Compass*, 8(5), 214–228. <https://doi.org/10.1111/spc3.12100>
- Trömel-Plötz, S. (1978). Linguistik und frauensprache [Linguistics and women's language]. *Linguistische Berichte*, 57, 49–69.
- Vainapel, S., Shamir, O. Y., Tenenbaum, Y., & Gilam, G. (2015). The dark side of gendered language: The masculine-generic form as a cause for self-report bias. *Psychological Assessment*, 27(4), 1513–1519. <https://doi.org/10.1037/pas0000156>
- Valdřová, J., Knotková-Čapková, B., & Paclíková, P. (2010). *Kultura genderově vyváženého vyjadřování* [The culture of gender-fair language use]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. http://data.idnes.cz/soubory/studium/A100125_BAR_GENDER_PRIRUCKA.PDF
- Vervecken, D., Gygas, P. M., Gabriel, U., Guillod, M., & Hannover, B. (2015). Warm-hearted businessmen, competitive housewives? Effects of gender-fair language on adolescents' perceptions of occupations. *Frontiers in Psychology*, 6. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01437>
- Vervecken, D., Hannover, B., & Wolter, I. (2013). Changing (s)expectations: How gender fair job descriptions impact children's perceptions and interest regarding traditionally male occupations. *Journal of Vocational Behavior*, 82(3), 208–220. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2013.01.008>
- Vervecken, D., & Hannover, B. (2012). Ambassadors of gender equality? How use of pair forms versus masculines as generics impacts perception of the speaker. *European Journal of Social Psychology*, 42(6), 754–762. <https://doi.org/10.1002/ejsp.1893>
- Vigliocco, G., Vinson, D. P., Druks, J., Barber, H., & Cappa, S. F. (2011). Nouns and verbs in the brain: a review of behavioural, electrophysiological, neuropsychological and imaging studies. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 35(3), 407–426. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2010.04.007>
- Warriner, A. B., Kuperman, V., & Brysbaert, M. (2013). Norms of valence, arousal, and dominance for 13,915 English lemmas. *Behavior Research Methods*, 45(4), 1191–1207. <https://doi.org/10.3758/s13428-012-0314-x>
- Weingarten, E., Chen, Q., McAdams, M., Yi, J., Hepler, J., & Albarracín, D. (2016). From primed concepts to action: A meta-analysis of the behavioral effects of incidentally presented words. *Psychological Bulletin*, 142(5), 472–497. <https://doi.org/10.1037/bul0000030>

- Whillans, A. V., Caruso, E. M., & Dunn, E. W. (2017). Both selfishness and selflessness start with the self: How wealth shapes responses to charitable appeals. *Journal of Experimental Social Psychology*, 70, 242–250. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2016.11.009>
- Wojciszke, B., Abele, A. E., & Baryla, W. (2009). Two dimensions of interpersonal attitudes: Liking depends on communion, respect depends on agency. *European Journal of Social Psychology*, 39(6), 973–990. <https://doi.org/10.1002/ejsp.595>
- Wojciszke, B., Baryla, W., Parzuchowski, M., Szymkow, A., & Abele, A. E. (2011). Self-esteem is dominated by agentic over communal information. *European Journal of Social Psychology*, 41(5), 617–627. <https://doi.org/10.1002/ejsp.791>
- Yudes, C., Domínguez, A., Cuetos, F., & de Vega, M. (2016). The Time-Course of Processing of Grammatical Class and Semantic Attributes of Words: Dissociation by Means of ERP. *Psicologica: International Journal of Methodology and Experimental Psychology*, 37(2), 105–126.
- Zajonc, R. B. (2001). Mere exposure: A gateway to the subliminal. *Current Directions in Psychological Science*, 10(6), 224–228. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00154>
- Zysset, S., Huber, O., Samson, A., Ferstl, E. C., & von Cramon, D. Y. (2003). Functional specialization within the anterior medial prefrontal cortex: a functional magnetic resonance imaging study with human subjects. *Neuroscience Letters*, 335(3), 183–186. [https://doi.org/10.1016/s0304-3940\(02\)01196-5](https://doi.org/10.1016/s0304-3940(02)01196-5)

Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

W czasie swojej pracy zawodowej pracowałam w trzech różnych instytucjach, w trzech różnych krajach. Swoją pracę naukową rozpoczęłam w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej (obecnie Uniwersytet SWPS). Tam rozpoczęłam badania nad językiem równościowym oraz nad modelem gramatyki społecznej. Pracę tę kontynuowałam w czasie sześcioletniego pobytu na Uniwersytecie w Bernie, gdzie dodatkowo rozszerzyłam swoje zainteresowania o kwestie efektywności języka prospołecznego (Pietraszkiewicz, et al., 2017a). Pracowałam także nad kwestiami związanymi z równością płci (Cisłak et al., 2018; Hodel et al., 2017; Pietraszkiewicz, et al., 2017b). Angażowałam się także w badania dotyczące dehumanizacji (Cypriańska et al., 2017a, 2017b; Formanowicz et al., 2018). Wszystkie te linie badawcze realizuję w dalszym ciągu w większości z tymi samymi współpracownikami z Uniwersytetów w Bernie, Padwie, SWPS, jak również z Uniwersytetu Harvarda. Mój roczny pobyt na Uniwersytecie w Surrey, który musiałam przerwać ze względów rodzinnych, również przyczynił się do dalszych prac nad rolą języka w psychologii społecznej (Formanowicz & Suitner, 2020) oraz nad regulacją emocji podczas wyborów prezydenckich (Mehta et al., 2020). Dzięki współpracom nawiązanym w czasie staży podoktorskich niezmiennie uczestniczę w wielu międzynarodowych projektach badawczych (Pagliaro et al., 2021; Suitner et al., 2021).

LITERATURA CYTOWANA

- Cisłak, A., Formanowicz, M., & Saguy, T. (2018). Bias against research on gender bias. *Scientometrics*, 115(1), 189–200. <https://doi.org/10.1007/s11192-018-2667-0>
- Cypriańska, M., Nezlek, J. B., Jaskółowska, A., & Formanowicz, M. M. (2017a). Definitions need to be precise and consistent: A reply to Haslam with suggestions for the future. *The Journal of Social Psychology*, 157(2), 148–151. <https://doi.org/10.1080/00224545.2017.1282851>
- Cypriańska, M., Nezlek, J. B., Jaskółowska, A., & Formanowicz, M. M. (2017b). Reconsidering research on self-humanizing: The importance of mean comparative judgments. *The Journal of Social Psychology*, 157(2), 129–142. <https://doi.org/10.1080/00224545.2017.1282849>
- Formanowicz, M., Goldenberg, A., Saguy, T., Pietraszkiewicz, A., Walker, M., & Gross, J. J. (2018). Understanding dehumanization: The role of agency and communion. *Journal of Experimental Social Psychology*, 77, 102–116. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2018.04.003>
- Formanowicz, M., & Suitner, C. (2020). Sounding strange(r): origins, consequences, and boundary conditions of sociophonetic discrimination. *Journal of Language and Social Psychology*, 39(1), 4–21. <https://doi.org/10.1177/0261927X19884354>
- Hodel, L., Formanowicz, M., Szczesny, S., Valdrová, J., & von Stockhausen, L. (2017). Gender-Fair Language in Job Advertisements. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 48(3), 384–401. <https://doi.org/10.1177/0022022116688085>
- Mehta, A., Formanowicz, M., Uusberg, A., Uusberg, H., Gross, J. J., & Suri, G. (2020). The regulation of recurrent negative emotion in the aftermath of a lost election. *Cognition & Emotion*, 34(4), 848–857. <https://doi.org/10.1080/02699931.2019.1682970>
- Pagliaro, S., Sacchi, S., Pacilli, M. G., Brambilla, M., Lionetti, F., Bettache, K., Bianchi, M., Biella, M., Bonnot, V., Boza, M., Butera, F., Ceylan-Batur, S., Chong, K., Chopova, T., Crimston, C. R., Álvarez, B., Cuadrado, I., Ellemers, N., Formanowicz, M., ... Zubieta, E. (2021). Trust predicts COVID-19 prescribed and discretionary behavioral intentions in 23 countries. *Plos One*, 16(3), e0248334. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0248334>
- Pietraszkiewicz, A., Soppe, B., & Formanowicz, M. (2017a). Go Pro Bono. *Social Psychology*, 48(5), 265–278. <https://doi.org/10.1027/1864-9335/a000319>
- Pietraszkiewicz, A., Kaufmann, M. C., & Formanowicz, M. M. (2017b). Masculinity Ideology and Subjective Well-Being in a Sample of Polish Men and Women. *Polish Psychological Bulletin*, 48(1), 79–86. <https://doi.org/10.1515/ppb-2017-0010>
- Suitner, C., Maass, A., Navarrete, E., Formanowicz, M., Bratanova, B., Cervone, C., Hakoköngäs, J. E., Kuppens, T., Lipourli, E., Rakić, T., Scatolon, A., Teixeira, C. P., Wang, Z., Sobral, M. P., & Carrier, A. (2021). Spatial agency bias and word order flexibility: A comparison of 14 European languages. *Applied Psycholinguistics*, 42(3), 657–671. <https://doi.org/10.1017/S0142716420000831a>

Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

Działalność dydaktyczna:

W czasie pracy na Uniwersytecie SWPS prowadzę (lub prowadziłam) zajęcia z psychologii społecznej (ćwiczenia i wykłady po polsku i angielsku); podstawowe i zaawansowane ćwiczenia z metodologii i statystyki (po polsku i angielsku) oraz seminarium magisterskie (4 wypromowanych magistrantów, dwóch magistrantów w trakcie kształcenia). Prowadziłam także moduł naukowy dla

studentów SWPS, w którym w praktyce realizowali swoje zainteresowania badawcze. Aktualnie opiekuję się studentami realizującymi staż naukowy.

W czasie pracy na Uniwersytecie w Bernie realizowałam seminarium licencjackie oraz magisterskie (w sumie 8 osób).

Na Uniwersytecie w Surrey prowadziłam wykład z psychologii społecznej oraz ćwiczenia do wykładu a także opracowałam wraz z dr Fabio Fasoli autorski program konwersatorium dotyczącego języka w psychologii społecznej. Prowadziłam także seminarium licencjackie i magisterskie (w sumie 6 osób). Byłam organizatorką i prowadzącą w szkole letniej European Association of Social Psychology 2020.

Prowadziłam także gościnne wykłady z Psychologii Pracy i Organizacji na Uniwersytecie w Padwie.

Działalność administracyjna:

Na Uniwersytecie SWPS współtworzyłam Plan Równości Płci a także angażuję się w działalność Centrum Badań nad Relacjami Społecznymi.

Na Uniwersytecie w Surrey koordynowałam studencki program staży badawczych oraz wdrożyłam system SONA umożliwiający studentom udział w badaniach prowadzonych na wydziale oraz dokumentujący ich aktywność badawczą.

Działalność popularyzatorska:

Formanowicz, M., Wójcik, A. (2012). Gra muzyczka. Formy żeńskie, wprowadzać, czy nie?

Polityka, numer 2852, 90.a

Cisłak, A., Formanowicz, M. (2013). Uległe królowe ula. *Ja My Oni Poradnik Psychologiczny*

Polityki, tom 11, 16-19.

Cisłak, A., Formanowicz, M. (2014). Kobiety na szklanej zjeżdżalni. *Magazyn Świąteczny, dodatek do Gazety Wyborczej*, numer 231, 39.

Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

.....
(podpis wnioskodawcy)